

Carissimi

Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek

XIII. évfolyam, 2022/2., június

Ünnepeltünk – 20 éves a Carissimi

Látássérült nők anyasága

Hallássérült gyermekek nyelvi fejlesztése

Segítség autistáknak

Pillanatképek a Carissimi megalakulása 20. évfordulójának ünnepségéről.
Cséfalvay Á. András felvételei

Tartalom

Bauer Edit: Kedves barátaink!	3
Ünnepeltünk: 20 éves a Carissimi Nonprofit Alap	4
Lendvai Lilla: Látássérült nők anyasága	7
Horváth Péter László: Irodalom mindenkinek! Irodalom mindenkinek?	10
Ladányi Lili – Magyar Ágoston: A Könnyen Érthető Információs Központ tevékenységei és szolgáltatásai	12
Buzgó Menyhart Annamária: Hallássérült gyermekek nyelvi fejlesztése	14
Kocsis Károly: Az oktatástól a befogadásig	16
Kocsis Zsófia: A fogyatékossgal élők és az IKT-segédesszközök	17
DATA rendszer – Segítség autistáknak	18
Melecski Júlia: Majd kinövi? Vagy fejleszteni kell?, 2. rész	20
Farkas Bernadett: Az etetési és evészavarok komplex terápiája	23
„Egy orvos nem hagyhatja abba a tanulást” – bemutatjuk dr. Mészáros Hideghéty Beáta pszichiátert	24
Akkor boldog, ha énekelhet – Plavucha Márk története	27
Benyák Mária: Kerekesszékből is lehet porszívózni	30
Paragrafus	31
Hanuliak Ildikó: Környezetvédelmi készségek fejlesztése	32
Elismerések Strédl Teréziának	33
Jegyzetünk: Sztakó Zsolt: Én és a Carissimi	34
Magyar–szlovák és szlovák–magyar szótár	35

Címlapkép: Slezák Erika és Petőcz Balázs a Carissimi ünnepségén.
Cséfalvay Á. András felvétele.

Carissimi – Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek. Kiadja a Szlovák Humanitárius Tanács (vydáva Slovenská humanitná rada, Budyšínska 1, 831 03 Bratislava; IČO: 17 316 014) a Carissimi Nonprofit Alappal együttműködve. Felelős szerkesztő: Tóth Erika. Nyelvi szerkesztő: Szórád György. Szakmai tanácsadók: Mgr. Köböl Tibor szociális tanácsadó, Izomsorvadásos Betegek Országos Szervezete, tel.: 0948 046 672; PaedDr. Strédl Terézia PhD pszichológus, gyógypedagógus, a Selye János Egyetem oktatója. Grafika, tördelés: Nagy Attila. Nyomja: Valeur Kft., Dunaszerdahely. Terjeszti: Mediaprint-Kapa Pressegrasso, a. s. Levélcím: Carissimi, Bučinová 14, 821 07 Bratislava. Telefon: 0907 812 236. E-mail: carissimi.lap@gmail.com. Honlap: www.carissimi.sk. Ingyenes kiadvány. Megjelenik negyedévente, 1300 példányban. A következő számunk szeptemberben jelenik meg. ISSN 1338-2438, ISSN 1338-2446 (online). Engedélyezési szám: EV 3982/10. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Bauer Edit

Kedves barátaink!

Egy személyes történetet mondanék el.

Néhány évvel ezelőtt az Európai Parlament és az afrikai országok parlamenti képviselőinek közös konferenciáján vettem részt a világ egyik legszegényebb országában, a Demokratikus Kongóban, annak fővárosában, Kinshasában. A statisztikák szerint ebben az országban 2 millió gyermek éheznek, hivatalos nyelve a francia, a lakosság szuahéli, kikongó, csiluba nyelven beszél.

A tanácskozás szünetében megkeresett bennünket egy fiatal ember, és meghívott, látogassuk meg az általa irányított árvaházat és iskolát. Az ilyen meghívások nem mentek ritkaságszámba, és illett nekik eleget tenni. Valahol a külvárosban az autót az út szélén hagyva gyalog mentünk tovább, mert a patakon keresztül út nem, csak ösvény vezetett. Az udvaron büszkén mutatta friss szerzeményüket, a kutat, melynek hála, saját vízhez jutottak.

A homokos, poros udvar végén volt az iskolával egybeépült árvaház. Az épület maga szegényes, tele különböző korú, nagy szemű, csodálkozó gyerekekkel, az ablakok helyén rácsok, a padló csupasz beton. A sárga falon nagy betűkkel világított a felirat: „Segíteni kíválság.” Képzelték magukat ebbe a helyzetbe: a falon üzenet, olyan nyelven, melyet a 80 milliós országban talán senki nem beszél – az anyanyelvemen, magyarul. (Mint kiderült, a Magyarok Afrikáért Alapítvány támogatta az iskolát, ez volt a magyarázat, erre utalt a jelmondat.) Az üzenet mély nyomot hagyott bennem.

Felmerülhet a kérdés, mi köze a történetnek a Carissimihez.

Úgy gondolom, a Carissimi filozófiáját aligha jellemezhetné jobban más, mint ez a két szó, és ami mögötte van...

Valóban, milyen kivételes helyzetben van az, aki segíteni tud egy másik emberen – az anyagiakon messzemenően túl – szakértelemmel, jó szóval, akár egy morzsányi elfogadó szeretettel, egy biztatással, jó tanáccsal...

A kíválság nem valamiféle felsőbbrendűséget jelent, csak annyit, hogy mindenki ott szunnyad valamilyen képesség, amellyel egy másik emberen segíteni tud. A lényege az, hogy találjuk meg magunkban a jót, amellyel megkönnyítjük a másik ember terhét, egy kicsit jobba tesszük magunk körül a világot. Ennek jegyében igyekszünk végezni azt a munkát, melyet 20 évvel ezelőtt elkezdtünk.

Az elmúlt húsz év alatt sok mindent megtapasztaltunk: jót és rosszat is.

Húsz év nagy idő – sokan, akik segítették munkánkat, már nincsenek közöttünk, közöttük kuratóriumi tagok: Szabó Rezső, Pogány Erzsike, Gémesi Irénke.

Kérem, egy perc néma csenddel adózzunk emléküknél.

Húsz év nagy idő. Lehetőségeinkhez mérten segíteni igyekeztünk, közben nemcsak adtunk, de kaptunk is – szeretetet, barátságot, segítséget. Ezért a mai nap a köszöneté. Ha csak egy szót szabadna itt mondanom, az a köszönöm volna. Köszönet igazgató úrnak és a színház munkatársainak, hogy nemcsak befogadtak bennünket, hanem a szervezésben is társaink. Köszönet mindenkinek, aki segített, hogy a mai napon itt együtt lehessünk. Köszönet azoknak, akik hosszú évek óta bizalommal fordulnak hozzánk gondjaikkal, és köszönet azoknak, akik támogatnak bennünket. Köszönet Tóth Erikának, aki 19 évig elnöke volt a kuratóriumnak, és sokszor erején felül dolgozott, hogy édesgyermekünk, a Carissimi lapja eljusson Önökhöz. Köszönet a kuratórium tagjainak, akik idejüket nem kímélve nagy empátiával végzik a közös munkát. Végül, de nem utolsósorban – köszönet mindazoknak, akik segítenek lebontani az akadályokat a fejekben és a köztereken... És mivel akadályból van még bőven, azt hiszem, a következő húsz évben is lesz mit tennünk.

Köszönöm, hogy eljöttek, és együtt ünnepelhetünk.

Elhangzott a Carissimi jubileumi ünnepségén 2022. június 1-jén Komáromban.

Ünnepeltünk: 20 éves a Carissimi Nonprofit Alap

Húsz év telt el azóta, hogy a Pozsonyi Kerületi Hivatalban bejegyezték a Carissimi Nonprofit Alapot. Erre a sok nehézséggel, de örömmel is teli időszakra emlékeztünk június elsején a Komáromi Jókai Színházban. Ünnepségünkre meghívtuk azokat, akiknek segíteni próbáltunk, és azokat, akik támogatták a szervezetet, hogy segíteni tudjunk.

Az egybegyűlteket **Hritz Júlia** kuratóriumi tag köszöntötte. Kiemelte: a Carissimi azt vállalta, hogy segít a fogyatékos vagy beteg gyermeket nevelő családoknak, mivel ez 24 órás szolgáltatást jelent, ráadásul egy keresetből kell élniük – jobb esetben. A fejlesztés, a terápia egyre drágább, s gyakran utazással jár, amely külön anyagi teher számukra. Úgy gondoljuk, már önmagában az is siker, hogy a Carissimi 20 éven át fenn tudott maradni, és sok ember önzetlen támogatása révén teljesíteni tudta kitűzött feladatát.

A folytatásban **Neszméri Tünde** műsorvezető felkonferálta a Carissimi barátainak műsorát, amelyet aztán a nézőtéren ülők meghatódva kísérték figyelemmel. A Galántai Értelmi Sérülteket Segítő Társulás képviselőjében **Nagy Zsuzsika** énekelt, **Árendás Katalin** verset mondott. Ugyancsak verset mondott **Petőcz Balázs**, aki a Dunaszerdahelyi Értelmi Sérülteket Segítő Társulást képviselte, **Csölle Tivadar** a szenci Nefelejcs Klub tagjaként vidám prózával neveltette meg a közönséget. A dunaszerdahelyi **Plavucha Márk** énektudását mutatta meg, majd a műsort az autistákat segítő **Konrádko Pt.** elnökének, az **Őszirózsa** országos nótaverseny 2020. évi győztesének, **Slezák Erikának** az éneke zárta.

Utána **Gál Tamás**, a rendezvénynek helyet adó Komáromi Jókai Színház igazgatója üdvözölte a jelenlévőket. El-

Czimbalmosné Molnár Éva és Bauer Edit

mondta: úgy véli, minden ember számára fontos feladatnak kell lennie, hogy betegség vagy fogyatékoság miatt hátrányos helyzetben levő embertársainkat segítse. Ő is érintettnek tartja magát, hiszen egyik unokatestvére, keresztanyjának lánya, Tünde, akivel úgy nőttek fel, mint a testvérek, az autizmusnak egy nagyon látványos és tragikus formájával született; de soha nem néztek szomorúsággal erre a dologra. „Edit keresztanyám olyan volt számomra, mint ha a második édesanyám volna, bár édesanyámmal is nagyon jó volt a kapcsolat. Mindig is mondtam neki, milyen csodálatos, hogy édesanyám nyolc testvére közül talán ő a legerősebb. Miért van ez? Azért, mert az egész életét úgy élte le, hogy egy másik embernek, saját gyermekének áldozta. Mindent azért tett, hogy ne kelljen intézetbe adnia – lánya teljes körű ellátására szorul, mozgásában is korlátozott –, mégis egy boldog embert láttam mindig. Felépített egyedül egy házat – Tünde édesapja nem bírta el ezt a feszültséget –, viszonylag jó módon éltek mindig, rengeteget dolgozott, most képző-

művészeti dolgokat készítenek együtt. Mindenki sajnálja az ilyen szülőt, de a létformának a legmagasabb foka, amikor az ember egy másik embernek áldozza az egész életét. Csodálatos szimbiózisban élnek. Persze az egész család ahol tudja, támogatja őket – nem is anyagi javakra gondolok, hanem erkölcsi erőre –, és mindig jó ott lenni köztük. 43 éves vagyok, Tünde egy évvel fiatalabb, és a mai napig én is gyerekké válok mellette, ha hallom a nevetését, ha kiabál, vagy ha sír. Gyakran sír vagy nevet. Gondolom, hatalmas érzelmek zajlanak le benne, biztosan belülről őrli őt, hogy nem tudja magát kifejezni. Érezhető, hogy reagálna a dolgokra, tudatában van annak, mi történik körülötte. Csodálatos a mi kettőnk kapcsolata. Tünde húga pedig – szintén csodálatos történet – ikerházat épített az ő házukhoz, hogy ha a keresztanyám egy kis nyugalomra vágyik, átmehessen hozzá, de ha szükséges, csak egy ajtó választja el, hogy rögtön tudjon segíteni. Ezzel ő is áldozatot hozott, nem hagyja el a testvérét, hanem tudja, hogy édesanyját valamikor majd ő fogja váltani, ő veszi

majd magához a nővérét, s mint saját gyermekének fogja tovább gondját viselni. Hihetetlenül tudom csodálni ezeket az embereket.

Az, hogy mi, a Jókai Színház helyet adunk ennek a zseniális szervezetnek, eltörpül amellet, ha azokat az embereket nézzük, akik mindennapjaikban megélik az ilyen helyzeteket. Nagyon-nagyon fontos számomra, hogy továbbra is nyitottak legyünk a szervezőik felé. Gondoljuk tovább, hogy évről évre hogyan dolgozzunk együtt” – zárta gondolatait az igazgató.

Keszegh Béla, Komárom polgármestere is jelen volt az ünnepségen. Megköszönte a Carissimi munkáját, majd kiemelte, hogy a sok rossz mellett a Covid-járvány idején arra is rájöttünk, hogy a legfontosabb dolgok az életben nem pénzben mérhetők. „Az önök családja – szólt a jelenlévőkhöz – tudja a legjobban, hogy sokkal fontosabb az egymásra figyelés, gondoskodás, simogatás, mosoly. Nem vagyunk egyformák: sokszínűek vagyunk, nemcsak nemzetiségben, hajszínból, férfi és női mivoltunkban, hanem sok másban is, s vannak köztünk olyan emberek, akiknek a sors úgy hozta, hogy kicsit más kihívásokkal kell megküzdeniük. Ezért is kívánok a Carissiminek további kitartó és szorgalmas munkát. Ezek-

ben a nehéz, bezárkózó időkben továbbra is nagy szükség lesz a munkájukra, önzetlen segítségükre.”

A magyar Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárságát **Czimbalmosné Molnár Éva** főosztályvezető képviselte. Üdvözlőbeszédében méltatta a Carissimi tevékenységét, és köszönetet fejezte ki az elmúlt húsz évben végzett munkájáért. A Carissimit úrpótló kezdeményezésnek nevezte, s gratulált azoknak, akik közreműködtek létrejöttében és mindazoknak, akik bármilyen formában önzetlen segítséget nyújtanak a rászorulóknak. „Csodálatra méltó és nemes elhívás, amit önök végeznek, s amit a mi hétköznapi csodálatunkon túl azok a családtagok értékelnek igazán, aki sokszor éveken át próbálnak segíteni rászoruló családtagjaikon, és ebben a sokszor kilátástalan hajszában önök új esélyt adnak számukra” – hangsúlyozta. Köszöntője végén a Carissimi fogatékossággal élő gyermeket nevelő családok támogatására kifejtett kiemelkedő tevékenységének elismeréséül Potápi Árpád János nemzetpolitikáért felelős államtitkár nevében Bauer Edit kuratóriumi elnöknek átnyújtotta a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárságának díszoklevelét.

Végezetül **Bauer Edit** szólt a jelenlévőkhöz. (Gondolatai a 3. oldalon olvas-

hatók). Ezt követően a Ghymes együttes egyik alapítója, a Kossuth-díjas **Szarka Gyula és zenekara** foglalta el a színpadot, s Tücsöklakodalom című műsorával fergeteges hangulatot teremtett.

„Rendkívül jól éreztük magunkat, mindenkit nagyon jó hangulatba kerített ez a koncert – mondta lelkesülten a fellépés után a zenekar vezetője. – Igazából most szembesültem ezzel a vállalással, azzal a munkával, amelyet a Carissimi végez. Ahogy hallgattam a beszédeket, és néztem, ahogy ezek a fiatalok verset mondtak és énekeltek, nagyon-nagyon megható volt. Rendkívül tanulságos volt, hogy a zene, az irodalom, tehát a művészetek mennyire közel tudnak hozni bennünket egymáshoz, hiszen nem mindennap találkozunk nehéz sorsú gyerekekkel, fiatalokkal. Többször kéne. Semmi különbséget nem éreztem a hétköznapi koncert és a mostani között. Rendkívül jó hangulatú, interaktív volt az egész, a közönség lelkesen kapcsolódott hozzá, az elejétől a végéig abszolút részese volt a koncertnek. Jó volt látni, hogy mennyire érti, értékeli és mennyire részese tud lenni a zenének. Mondjuk ki őszintén, hogy a zene a szavakon túl van, s aki a szavakat nem vagy kevésbé érti, az is csatlakozni tud hozzá. Ebben van az ereje, ami nem mondható el minden művészeti ágazatról. Nagyon jó érzéssel megyünk el innen. Nagyon szépen köszönjük a meghívást, nagyon jó volt.” Szarka Gyula búcsúzóul néhány CD-jével ajándékozta meg a Carissimit.

A koncert után a kuratórium tagjai egy kis frissítőre invitálták a vendégeket; pohárköszöntőt és asztali áldást **Zsidó János** esperesplébános, kuratóriumi tag mondott. **Madarász Ildikó**, a szenci Nefelejcs Klub alapítója, volt igazgatója is szót kért, és szervezete s a családok nevében megköszönte a Carissimi által nyújtott támogatásokat. Elmondta, hogy a ma már szenci székhelyű Nefelejcs Polgári Társulás az

Véget ért a műsor (Cséfalvay Á. András felvételei)

egészségkárosodott gyermekek és fiatalok családjának megsegítésére Zonctoronyban alakult 1995-ben, s jelenleg 60 gyermeknek és fiatalnak nyújt szociális szolgáltatásokat. „Nagy szeretettel fejezzük ki köszönetünket a húsz év alatti együttműködésért és támogatásokért. Köszönet a sokévi kirándulásokért, a mindig sikeres versfesztiválokért, melyek lehetőséget adtak klubunk tagjainak a fellépésekre, s ahol más résztvevőkkel is megismerkedhettek. Máig tartó őszinte barátságok alakultak ki közöttük és a többi szervezet tagjai között – ezt szintén a Carissiminek köszönhetjük. Többször kaptunk anyagi támogatást általunk szervezett kirándulásra, segédeszközökre, amikor már máshonnan nem tudtuk előteremteni rájuk a pénzt. A Carissimi szervezte, komoly, elismert szakemberek által anyanyelvünkön tartott szakmai előadások mindig hasznosak voltak, tanultunk belőlük. A Carissimi lap 13 éve szintén szakmai, jogi ismereteket közvetít, segít családjainknak a mindenna-

(Nagy Miskó Ildikó felvétele)

pi ügyintézésben. A szociális szolgáltatást nyújtó intézményekben nagyon fontos az anyanyelvi foglalkozás, és ehhez egyedül a Carissimi járult hozzá – óriási segítség volt. Mindent nagyon köszönünk, s további munkájukhoz jó egészséget, sikert, erőt kívánunk, és Isten áldását kérjük.” A Carissimi a vendégeknek kis ajándécsomaggal ked-

veskedett: emléklappal, a Komáromi Karitásztól védett műhelyében készült apró kerámiával és emlékkönyvvel, amely válogatást tartalmaz a Carissimi lapban megjelent írásokból.

(t)

A rendezvényt a Bethlen Gábor Alap és a Slovaft Rt. támogatta.

Gémesi Irén (1940–2022)

Szomorú hírt kellett tudomásul vennünk április 12-én: Irénke nincs többé, elhívta magához az Úr, megváltva őt szenvedésétől, hogy földi életét, amelyben sok szépet és nemeset tett, másutt folytassa. Sejtettük, hogy baj lehet, bár nagyon reménykedtünk a felépülésében. Betegségét nemesen viselte, bele-törődött abba, hogy nem lehet ott mindenhol, ahol szeretett lenni.

Most, hogy el kell tőle búcsúznunk, felelevenítjük életének fontos állomásait, tőle idézve:

„Már tizennégy éves koromban eldöntöttem, hogy tanítónő leszek, ezért Pozsonyba a négyéves pedagógiai iskolába jelentkeztem. Érettségi után alsó tagozatos pedagógusként Érsekújvárba kerültem. Két év után Nyitrára, a Pedagógiai Főiskolára jelentkeztem, és ott szlovák–magyar szakon végeztem. Hu-

szonkét évig tanítottam, majd családi okokból helyet változtattam. A pozsonyi rádió magyar adásának Iskolások műsorában éppen megüresedett egy

szerkesztői hely, és felvételt nyertem rá. Azért vállaltam ezt az állást, hogy továbbra is gyermekekkel foglalkozhassak. Amikor felkértek, hogy vegyek részt a Carissimi szervezet munkájában, szívesen tettem eleget a kérésnek, mivel itt is gyermekekkel kell foglalkozni, törődni, olyanokkal, akik talán még inkább igénylik a segítséget.

Pedagógusként gyakran jártam családlátogatásokra, és tapasztaltam, hogy a szülők szívesen veszik a jóindulatú segítséget. Azok, akik egészségkárosodott gyermekeket nevelnek, még inkább rá-szorulnak a jó szándékú emberek segítségére. Úgy érzem, hogy én is az ilyen emberek közé tartozom.”

Isten veled, Irénke! Szomorú szívvel búcsúznunk tőled. Kedvességedet, segítőkészségedet nem felejtjük.

Kollégáid a Carissimiből

Dr. Lendvai Lilla

A látássérült nők anyasággal és a többségi társadalom róla való vélekedésével kapcsolatos gondolatai és tapasztalatai

„Egy vak nőnek nem kell gyereket szülnie.”

Magyarországon az uralkodó hagyományos női szerepfelfogás szerint a nőiség elengedhetetlen része az anyaság. Ez az elvárás azonban csak a nem fogyatékossgal élő nőkre vonatkozik. A fogyatékossgal élők várandóssághoz való jogát és anyaszerepét a többségi társadalom tagjai megkérdőjelezzik: elvitatják a rá való alkalmasságukat, kompetenciájukat és önállóságukat, kizárólag gondozottként tudják őket elképzelni (a témáról bővebben lásd Lendvai, 2019; Lendvai & Nguyen Luu, 2019; Hernádi, 2015; Garland-Thomson, 2002; Wendell, 2011; Wołowicz-Ruszkowska, 2016).

Vizsgálatomban (Lendvai, 2019; Lendvai & Nguyen Luu, 2019) 21 látássérült nőt kérdeztem meg az anyasághoz való viszonyulásáról, köztük 5 anyát. Az eredmények azt mutatják, hogy – a fogyatékossgal élő nőkre vonatkozó nemzetközi vizsgálatok eredményeihez hasonlóan (lásd pl. Palombi, 2013) – a magyar látássérült nők és anyák is előítéletekkel, diszkriminációval és kompetenciaelvitatással szembesülnek a gyermekvállalás tervezése, a várandósság, a szülés és a gyermekgondozás időszakában.

„Azért szülte, hogy legyen egy vakvezető kutyája.”

„Van egy negatív előítélet, hogy így nem tartják a látássérült nőket

kompetensnek vagy képesnek, vagy ilyesmi”. A domináns csoport látássérült anyákhoz való viszonyulását az interjúk tanúsága szerint erősen paternalista attitűd jellemzi: sajnálják a látássérült nőket, valamint nem tartják őket elég kompetensnek (Fiske és mtsai., 2002; Lendvai, 2019).

A domináns csoport tagjai gyakran azt feltételezték, hogy „a gyerek kíséri az anyukáját”, amely kompetenciaelvitatás szintén hatással van a gyermekvállalást tervező látássérült nőkre, és a többségi társadalom viszonyulásával kapcsolatos nézeteiket is befolyásolja. Ez a vélt inkompetenciát sugárzó sztereotíp kísérszerep jellemzően megjelent az interjúkban: a domináns csoport tagjai azt gondolják, hogy „a vaknak csak azért kell gyerek, hogy az majd segít neki, meg hogy vezetgeti az anyukáját meg az apukáját”, „én vagyok felelős azért a gyerekért, én vagyok a felnőtt [...]. Ilyenkor az emberek azt nem gondolják végig, hogy ilyen üzeneteket kap a gyerek, amikor megdicsérik az utcán [...], hogy »De ügyesen vezeted anyukádat!« [...]. Olyan üzeneteket kap ez a gyerek, hogy egyrészt az anyjára vagy a szüleiére nem számíthat, és hogy neki kell felelősséget vállalnia a szüleiért”. Tehát az interjúalanyok arra is reflektáltak, hogy a domináns csoport negatív attitűdje nem kizárólag a látássérült szülők önértékelésére gyakorol negatív hatást, hanem gyermekeikére is.

„Jaj de aranyos gyerek! A magáé?”

Az interjúalanyok arról is beszámoltak, hogy a többségi társadalom tagjai másképp reagálnak egy nem fogyatékos nő várandósságára, mint egy fogyatékossgal élőre, és gyakran egészen megdöbbentő kérdéseket tesznek fel nekik (lásd pl. O'Toole & Doe, 2002). Az egyik interjúalany ezt a következőképpen fogalmazta meg: „meglepődnek, ha meglátnak egy kerekesszékes vagy egy vak nőt nagy pocakkal, és mondjuk, nem tudom, az-e az első reakció, hogy »milyen szép kismama!«, vagy, hogy »hű, hány kilót felszedett!«, vagy hogy »úristen, szegény gyerek, lesz egy fogyatékos anyja!«, vagy hogy »hogya gondolja ez, hogy gyereket vállal, amikor még magát sem tudja ellátni?«”.

„Mi van, ha a gyerek is látássérült lesz?”

A megkérdezett látássérült nők azt is elmondták, hogy a domináns csoport tagjai velük kapcsolatban más abszurd kérdéseket is megfogalmaztak. Az egyik látássérült anya beszámolt arról, hogy látó barátjától mindig „azt kérdezik meg, hogy »kislány vagy kisfiú?«, tőlem meg azt, hogy »és ő lát?«”. Tehát esetükben elsősorban jellemzően az a kérdés merült fel, hogy a látássérülést továbbörökítette-e az édesanya. Ennek kérdése nem pusztán a domináns csoport ismeretlen tagjaiban merül fel, hanem az interjúalany mikrokörnyezetében – amely jel-

lemzően eleve túlféltő – és az egészségügyi dolgozók esetében is jelen volt (lásd pl. Katona & Szücs, 2017; Hankó, 2018). Az egyéni igények figyelembevétele, a megfelelő tájékoztatás és a kérdések kellő odafigyeléssel történő megválaszolása (vö. Hernádi, 2015; Wołowicz-Ruszkowska, 2016) pedig csak ritkán jelent meg a látássérült anyák tapasztalataiban.

„Milyen megható, hogy neki gyereke van!”

A megkérdezettek tapasztalatai azt is mutatták, hogy a negatív viszonyulás mellett jellemző volt a „csodabogár-effektus” és a sajnálat is. Ez olyan formában is megnyilvánult egy interjúalany elmondása szerint, hogy barátjának egy ismeretlen személy pár száz forintot nyújtott át fagyira: „Mint-hogyha attól, hogy ők látássérültek, ne tudnának saját zsebből venni.” Emellett azonban megjelent „a másik véglet, hogy csodáljuk, és hogy akkor milyen megható, hogy neki gyereke van”, amely viszonyulás szintén paternalista attitűdöt sejtet. Ahelyett, hogy az adott személy természetesnek tekintené, hogy fogyatékosággal élő embereknek is lehet vagy nem lehet gyermekük, a fogyatékoságtól teszi függővé a viszonyulást, azt állítja középpontba.

„Kevés információjuk van erről a dologról.”

A látássérült nők úgy vélték, a kontaktusnak rendkívül meghatározó szerepe van abban, hogy az anyasággal kapcsolatos fenntartásokat felülírassák. Ezeket az aggályokat jellemzően olyan látó személyek fogalmazták meg, akiknek semmilyen kontaktusuk nincs látássérült személyekkel,

ezért nincsenek tisztában kompetenciáikkal, nehézségeikkel és lehetőségeikkel sem (a kontaktus meghatározó szerepéről bővebben lásd pl. Lendvai & Nguyen Luu, 2017).

A kontaktus mellett az információknak van hangsúlyos szerepe (lásd pl. Krahé & Altwasser, 2006), mert a tájékoztatatlanság a csoporttal szembeni sztereotípiák erősödésének kedvez: „Kevés információjuk van erről a dologról, de szerintem úgy gondolják, hogy a látássérültek nem, nem tudnak felnevelni egy gyermeket. Pedig ez nem így van [...]. Csak annyi az egész, hogy másfajta technikákkal kell például a csecsemőt tisztába tenni, megetetni, bármi, de ugyanúgy el tudjuk mi is látni azt a csecsemőt.”

„Jaj, szegény kisbaba! [...] Minek egy vaknak gyerek?”

Azok az 1–3 gyermekes anyák, akiknek már saját gyermekgondozási tapasztalataik voltak, találkoztak is

a környezet kompetenciájukat megkérdőjelező és elutasító attitűdjével (vö. Fine & Asch, 1988). Elmondták, hogy nem kizárólag a tágabb környezet, hanem a várandósság során a mikrokörnyezet is elvitatta tőlük a felelősségteljes, teljes értékű gondozói szerepet, amely ennek ellenére biztos részt jelentett öndefiníciójukban.

A látássérült anyák a negatív viszonyuláson, a belőle származó esetleges kételyeken túllépve vállaltak gyermeket. A társadalom negatív viszonyulása a gyermekvállalással kapcsolatos félelmeikre is hatással van, hiszen emiatt tarthatnak a többsé-

gi társadalom stigmatizációjától: „Én azt gondolom, hogy ez egy tök nagy próbatétel lesz, [...] hogy mondjuk, ezekre a hülyeségekre az ember hogy felel meg, és hogy nem engedi azt, hogy ez tönkretegye ezt az időszakot, és hogy ezen stresszelj, meg ezen dühöngj, meg nem tudom, hogy úgy érezd, hogy folyamatosan az emberi méltóságodat veszik el... ez szerintem egy iszonyú nagy stresszforrás egyébként, talán az egyik legnagyobb.” Tehát a látássérült anyák az ilyen jellegű mérgező attitűdön és visszajelzéseken túllépve vállaltak gyermeket.

„Amikor az ember látássérült, akkor később jönnek ezek a fajta nehézségek.”

Jellemző volt, hogy az anyák már a gyermekvárás alatt tájékozódtak a csecsemőgondozás folyamatáról és technikáiról, a vele kapcsolatos lehetőségekről. Úgy gondolták, hogy

a gyermekvállalást illető félelmeik nem a látássérüléshez, hanem általánosságban az anyasághoz kapcsolódnak. Megfogalmazták, hogy – éppen a csecsemőgondozáshoz szükséges ismereteknek köszönhetően – kevésbé féltek az újszülöttkorral járó kihívásoktól, mint megítélésük szerint a látó anyák. Tapasztalatuk azt mutatta, hogy az az időszak jelenthet fokozott kihívást, amikor a gyermek már helyváltoztatásra képes, beszélni azonban még nem tud. A gyermekvállalással összefüggő aggodalmak leginkább a közlekedés kapcsán fogalmazódtak meg, nehézséget pedig a játszótérhasználat jelentett számukra.

„A társadalom nagyon nem tudja elképzelni, hogy ezt hogyan lehet csinálni.”

Összességében elmondható tehát, hogy a látássérült nőknek a makrokörnyezettel, a szűkebb környezettel, valamint a gyermekvállalás és szülés során az egészségügyi dolgozókkal kapcsolatos tapasztalata is azt mutatta, hogy a többségi társadalom tagjai jellemzően megkérdőjelezzik a látássérült nők szülői kompetenciáit (lásd pl. Garland-Thomson, 2002; Wołowicz-Ruszkowska, 2016; Wendell, 2011). A látássérült nőknek pluszerőfeszítéseket kell tenniük, hogy környezetüket meg-

győzzék arról: képesek gondoskodni gyermekükről. Az interjúalanyok jellemzően felülírták a kételkedők negatív viszonyulását, kiváya a személyes kontrollt és az autonómiát. Azonban fontos felfigyelnünk arra, hogy az anyasággal járó kihívásokon túl ez olyan többletterhet rótt rájuk, mellyel az előítéletek meglete nélkül soha nem kellett volna szembeülniük.

(A szerző az ELTE Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézetének adjunktusa.)

Irodalom

Fine, M., & Asch, A. (1988). Beyond Pedestals. In M. Fine, & Asch, A. (Eds.), *Women with disabilities: Essays in psychology, culture and politics*, 1–30. old. Philadelphia, PA: Temple University Press.

Fiske, S. T., Cuddy, A. J., Glick, P., & Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 878–902. old. doi:10.1037//0022-3514.82.6.878

Garland-Thomson, R. (2002). Integrating Disability, Transforming Feminist Theory. *NWSA Journal*, 14(3), 1–32. old. <http://www.jstor.org/stable/4316922>

Hankó, C. (2018). A testi/érzékszervi fogyatékossgal élő szülők helyzete. In G. Keresztes, & C. Szabó (szerk.), *Tavaszi Szél Konferencia, 2018. (Tanulmánykötet)*, 324–335. old. Budapest, Magyarország: Doktoranduszok Országos Szövetsége.

Hernádi, I. (2015). Problémás testek. Nőiség, szexualitás és anyaság testi fogyatékossgal élő magyar nők önreprezentációjában. In I. Hernádi & Gy. Könczei (szerk.), *A felelet kérdései között: Fogyatékossgtudomány Magyarországon*, 88–95. old. Budapest, Magyarország: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.

Katona, M., & Szücs, V. (2017). „Ha nekem lenne gyerekem, én nem adnám intézetbe”: Intellektuális fogyatékossgal élő nők és férfiak szülővé válásának lehetőségei és korlátai egy kvalitatív kutatás tükrében. In Kutatócsoport (ELTE BGGYK, FOTRI): *Az esélyegyenlőségtől a Taigetoszig? Kutatási zárótanulmány*, 153–223. old. Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH).

Krahé, B., & Altwasser, C. (2006). Changing negative attitudes towards persons with physical disabilities: An experimental in-

tervention. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16(1), 59–69. old. doi:<http://dx.doi.org/10.1002/casp.849>

Lendvai, L. (2019). A látássérült személyekkel kapcsolatos többségi attitűdök és azok percepciója (Doktori disszertáció). Budapest, Magyarország: ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar. Forrás: https://www.ppk.elte.hu/dstore/document/426/Lendvai_Lilla_disszert%C3%A1ci%C3%B3.pdf

Lendvai, L. & Nguyen Luu, L. A. (2019). The lived experiences of visually impaired mothers and their perception of social attitudes towards them. *Alkalmazott Pszichológia*, 19(2), 7–30. old. ISSN 1419-872X

Lendvai, L., & Nguyen Luu, L. A. (2017). A csoportközi kontaktus megélt hatása egy látó és látássérült gyermekekkel végzett vizsgálat keretében. *Gyógypedagógiai Szemle*, 45(4), 225–240. old.

O’Toole, C. J., & Doe, T. (2002). Sexuality and disabled parents with disabled children. *Sexuality and Disability*, 20(1), 89–101. old. doi:<https://doi.org/10.1023/A:1015290522277>

Palombi, B. J. (2013). Women with Disabilities: The Cultural Context of Disability, Feminism, Able-Bodied Privilege, and Microaggressions. In C. Z. Enns, & E. N. Williams (Eds.), *The Oxford Handbook of Feminist Multicultural Counseling Psychology*, 199–220. old. New York, NY: Oxford University Press. doi:10.1093/oxfordhb/9780199744220.013.0011

Wendell, S. (2011). *Az elutasított test: Feminista filozófiai elmélkedés a fogyatékossgáról*. Budapest: ELTE BGGYK-ELTE Eötvös Kiadó.

Wołowicz-Ruszkowska, A. (2016). How Polish women with disabilities challenge the meaning of motherhood. *Psychology of Women Quarterly*, 40(1), 80–95. old. doi:10.1177/0361684315600390

Horváth Péter László

Irodalom mindenkinek! Irodalom mindenkinek?

Van Önnek ideje arra, hogy olvasson? Ha igen, akkor mit olvas? Belefér az irodalom is? Klasszikusokat olvas, vagy kortárs szerzőket? És vajon miért jó olvasni? A teljesség igénye nélkül gondoljunk együtt az olvasás funkcióiról.

„Minden könyvvel egy kicsit gazdagabb leszek” – mondta pl. Czakó Tibor, az Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetségének munkatársa egy interjúhelyzetben 2022-ben.

Amikor olvasunk, akkor például egy kicsit kiszakadunk a valóságból, a mindennapokból (élmény, szórakozás, kapcsolódás). „Verseket nem azért írunk és olvasunk, mert menő. Azért írunk és olvasunk verseket, mert valamennyien az emberi fajhoz tartozunk, az emberi faj pedig tele van szenvedéllyel. Az orvostudomány, a jog, a közgazdaság – ezek mind nemes dolgok, kellenek a létfenntartáshoz, de a költészet, a szépség, a romantika, a szerelem: ezek azok, amikért érdemes élni” – így fogalmazott Mr. John Keating (játszotta: Robin Williams) az 1989-es Holt költők társaságában.

Másfelől éppen a valóságról, a mindennapokról vagy éppen történelmi múltunkról, az egyetemes és nemzeti örökségünkéről tudhatunk meg újabb és újabb információkat (tudásszerzés). Nógrádi Gergely erről így ír Gárdonyi Géza Egri csillagok című művének a Klassz sorozatban 2008-ban, majd 2014-ben megjelent, a mai fiatalok nyelvére átdolgozott változatában: „Évszázadok óta mindenütt újramesélték a remekműveket. Még a Bibliát is. És Shakespeare drámáit. És a németek Goethét, a spanyolok Cervantest, a görögök Homéroszt, a franciák Victor Hugót. És sok-sok évvel ezelőtt Ka-

rinthy, Móricz, Kosztolányi és Bródy is újramesélte mások regényeit. Amit újramesélnek, megmaradhat. Amit nem, az bármily ragyogó remekmű legyen is, lassan bizony feledésbe merülhet. Szomorú dolog ez. Ám az »újramesélt változat« egy újabb regény kap esélyt a megmaradásra. ... mert egy ember nem nőhet fel úgy, hogy nem tudja, ki volt Bornemissza Gergely, Baradlay Jenő.”

Beleélhetjük magunkat a történetekbe, azonosulhatunk egy vagy akár több szereplővel is. Az irodalom hozzájárulhat önismeretünk alakulásához, alakíthatja identitásunkat. Müller Péter, Tolcsvay László és Bródy János 1988-ban a budapesti Madách Színházban bemutatott Doctor Herz c. musicaljében, a Nem vagyunk egyedül című számban mindezt így fogalmazza meg: „Oly régi mese. Csak azt ne mondd, hogy igaz se volt. Egy zárkózott gyerek, ki senkivel sem barátkozott, nagyon magányos, ügyetlen, olyan szánalmas gyerek, akit épp ezért szinte senki nem szeret. Hogy vigaszra leljen, bánatában elbujdosott. A könyvtárak mélyén nagy-szerű hősökkel találkozott, és csak olvasott, olvasott, és az idő is megállt, azóta bárhol él, nem érzi egyedül magát. Oly régen esett, azóta minden megváltozott. A félénk gyerek nagyon nagy távolságon áttutott, és ha magányos, és rémesen pocskékul érzi magát, megsegíti őt a halhatatlan sok barát.”

„Azért szeretem pl. a lélektani jellegű regényeket, mert egy kicsit jobban megértem az emberi lét mélységét, bonyolultságát. Ezen keresztül saját magamra is jobban tudok reflektálni. Valamiféle önismereti utat is jelent az olvasás” – fogalmazott ugyancsak egy interjúhelyzetben, 2022-ben Győri Zsófia, a Debrecen-nagytemplomi Református Egy-

házközség Immánuel Otthonának, Általános Iskolájának, Fejlesztő Nevelés-oktatást Végző Iskolájának és Készség-fejlesztő Iskolájának igazgatója.

Az irodalmi műveket nemcsak az adott kor történelmi, társadalmi, kulturális vagy az író, költő önéletrajzának kontextusában lehet értelmezni. Amikor az ember olvas, egyéni értelmezései vannak. Ezt az egyéni értelmezést befolyásolhatja az életkorunk vagy a pillanatnyi hangulatunk. Más és más üzenete van ugyanannak a műnek gyermekkorunkban vagy akkor, amikor a művet felnőttként újra elolvassuk. Más az üzenete, ha éppen boldognak vagy szomorúnak érezzük magunkat.

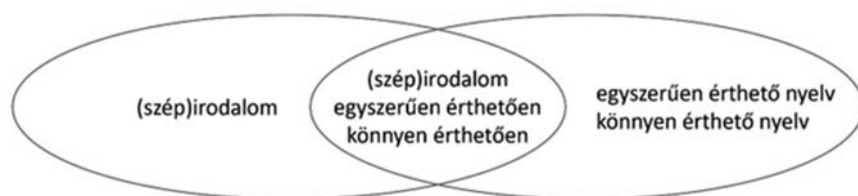
Előkerült tehát az élmény és a szórakozás, az ismeretszerzés, az identitás és az önismeret, „amiből nagyon súlyos következményekkel járhat, ha valaki kimarad. Nagyon sok területet érinthet akár az irodalom is, ami nem csak az ismeretek direkt átadásáról szól; de mégis, hogyha valaki kimarad belőle, akkor milyen sokból marad ki” – mondta Czakó Tibor.

Márpedig az irodalom nyelvezete nem egyszerű. Mécs Anna kortárs szerző 2022-ben a József Attila Irodalmi Szalonban Fehér Renátó költővel beszélgetett. Utóbbi így fogalmazott: „Kertész Imrénél van számomra annak a gondolatnak a forrásvidéke, hogy az irodalom egy idegen nyelv az anyanyelven belül. Nem lehet úgy gondolni az irodalmi szövegre, mint egy közvetlen, természetes megszólalásra. ... Ha az irodalom egy idegen nyelv az anyanyelven belül, akkor van szerintem még egy csavar, amikor a költészetről van szó, és ezt most már én teszem hozzá: a költészet pedig valahogy egy »beszédfiba« ezen az idegen nyelven belül, ami az

anyanyelven belül van. Tehát van ennek egy ilyen rétegzettsége.”

Tudjuk, hogy vannak olyan emberek, akik a mindennapi információk megértéséhez, értelmezéséhez támogatást igényelnek. Az irodalom nyelvezete pedig a mindennapi információk megértésénél is nagyobb kihívás lehet. Ebbe a csoportba tartozhatnak az értelmi sérült (tanulásban/értelmileg akadályozott személyek is). Ezt a szükségletet is felismerve, rögzíti a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 30., A kulturális életben, üdülési, szabadidős és sporttevékenységekben való részvétel alapján című cikke az alábbiakat: „A részes államok elismerik a fogyatékossgal élő személyek azon jogát, hogy másokkal azonos alapon vegyenek részt a kulturális életben, és minden szükséges intézkedést megtesznek annak biztosítására, hogy a fogyatékossgal élő személyek: a) hozzáférhető formában jussanak hozzá a kulturális anyagokhoz.” Hozzáférhető formán pedig a 2. cikk: Meghatározások alapján az egyszerűen/könnyen érthető szöveget is érteni kell. Úgy is fogalmazhatunk, hogy az irodalmi művek egyenlő eséllyel csak akkor lesznek hozzáférhetők az értelmi sérült emberek számára, ha erre nem lehetőségként, hanem kötelezettségként tekintünk.

Nézzük meg most az alábbi ábrát:

A feladat tehát egyfelől az lehet, hogy megőrizve egy már létező mű irodalmi jellegét, azt egyszerűen/könnyen érthető nyelvre dolgozzuk át. Másfelől felkérhetünk kortárs szerzőket, hogy adott, kifejezetten az irodalmi mű egyszerűen/könnyenérthetőségét biztosító szempontrendszerre való figyelemmel írjanak egyszerűen/könnyen érthető

irodalmat. (Megj.: Az egyszerűen/könnyen érthető információ készítésének jelenleg magyar nyelven elérhető irányelvei nem nyújtanak elegendő támogatást ehhez a speciális feladathoz; hiszen az irodalom csak akkor marad irodalom, ha megőrizzük az irodalmi jelleget, az irodalmi esztétikát. Ez pedig nem egyszerű feladat.)

Mi tudunk ma erről a feladatról?

A budapesti Petőfi Irodalmi Múzeummal együttműködésben jelenleg dolgozunk a kifejezetten szépirodalmi mű egyszerűen/könnyenérthetőségét biztosító szempontrendszeren. Ehhez a nemzetközi térben (pl. német, finn és svéd nyelvterületen) feltárt szabályrendszereket is felhasználunk. Erről, valamint a német és a finn jó gyakorlatokról részletesebben a Fogyatékossgal és Társadalom c. folyóirat 2022. évi 1. számában tájékozódhat (Horváth Péter László – Nemes-Jakab Éva – Pechan Eszter: Szépirodalom – könnyen érthetően?).

Nem tudjuk még pontosan, hogy Magyarországon jelent-e meg, és ha igen, akkor hány, értelmi sérült gyermek és felnőtt számára átdolgozott vagy kifejezetten nekik írt szépirodalmi mű.

Ugyanakkor jó szívvel ajánljuk az interneten elérhető Mesekulcs. Nebáncmesék című kiadványt, melynek szerzője Mayer Mónika (2020). Ebben az online kiadványban összesen 5 mese átirata

ben egyedülálló kiadvány. Tudjuk, hogy a gyerekek sokszínűek, ez a sokszínűség pedig érték. Ugyanakkor a gyerekek nyelvtudása különböző módon fejlődik. A nyelvismeret pedig értelemyszerűen változik, bővül az életkor előrehaladtával. A könyv közreadásának a célja, hogy a benne levő meséket életkortól és a nyelvismeret fokától függetlenül minden gyerek érdekesnek találhassa és megérthesse. Ezért négy különböző nyelvi szinten jelennek meg. Így kiválasztható közülük az a változat, amelyiket a gyerek a mesélés pillanatában be tudja fogadni. Arra is lehetőség nyílik, hogy a könyvet néhány hónappal vagy évvel később újra elővegyék, és reményeink szerint a gyermek különböző életkorokban újra és újra érdekesnek és izgalmasnak fogja találni az egyre gazdagodó szövegű és képi világú meséket.

És végül: a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeummal együttműködésben, kortárs szerző és illusztrátor bevonásával dolgozunk Petőfi Sándor János vitéz című elbeszélő költeményének, néhány további versének, illetve Szendrey Júlia egy-egy meséjének egyszerűen érthető átdolgozásán. Ezek a termékek várhatóan 2022 őszén jelennek majd meg.

Jelen tanulmányt Petőfi Sándor sorával zárom: „Föl nem érem ésszel, hogy vannak a nem-mindennapi emberek közt is olyanok, kik nem tudják vagy nem hiszik, hogy az egyszerűség az első és mindenek fölötti szabály, hogy akiben egyszerűség nincs, abban semmi sincs. Azzal ne álljanak elő, hogy az ő gondolataik magasabbak, hogysem közönséges nyelven ki lehetne fejezni. Az az egyszerűség, mely vissza tudta adni Shakespeare legnagyobb gondolatait, legragyogóbb költői képeit, legmélysebbesbb érzelmeit, bizony [...] akárkiét is vissza tudja adni.” (Petőfi Sándor: Úti levelek Kerényi Frigyeshez XII., Ungvár, 1847. július 11.)

(A szerző a Miskolci Egyetem Gyógypedagógia Tanszékének oktatója.)

Ladányi Lili – Magyar Ágoston

A magyarországi Könnyen Érthető Információs Központ (KÉIK) tevékenységei és szolgáltatásai

Mindennapi tapasztalatunk, hogy az emberek egy része bár el tudja olvasni a neki szánt szöveget, támogatást igényel a megértéséhez. Magyarország 2007-ben ratifikálta ugyan a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményt, amely az értelmi sérült személyek számára is biztosítja a jogot az információkhoz való egyenlő esélyű hozzáféréshez, de hiányzik az ennek a jognak az érvényesüléséhez szükséges szabályozás és a finanszírozási háttér.

A Móraalmi Komplex Fejlesztő Centrum létrehozásáról szóló 1264/2019. (V. 7.) számú kormányhatározat alapján a Szegedi Tudományegyetem 2020 és 2023 között valósítja meg az SZTE JGYPK képzési portfólió fejlesztése, Könnyen Érthető Információs Központ létrehozása a Szegedi Tudományegyetemen c. projektjét. A szakmai program keretében dr. Horváth Péter László vezetésével létrehoztuk az ország első könnyen érthető információs központját (KÉIK) a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karának Gyógypedagógus-képző Intézetében. Itt 2022 februárjától félállásban egy tapasztalati szakértő is segíti a munkánkat. A projekt átfogó célja, hogy egyenlő eséllyel hozzáférhető információk készítésével támogassuk az alacsony nyelvi kompetenciájú, illetve az információ értelmezéséhez támogatást igénylő személyek társadalmi integrációját.

A KÉIK-nek jelenleg 4 állandó munkatársa van: Sallai Ilona és Cziráki Zsolt tapasztalati szakértők és könnyen érthető nyelvi ellenőrök, va-

lamint ennek az írásnak a szerzői mint szakmai vezetők. Emellett a projekt és az iroda működéséhez kapcsolódó feladatok révén számos szakemberrel, szervezettel is szorosan együttműködünk.

Tevékenységeink közé tartozik képzési, továbbképzési programok fejlesztése, képzések tartása, melyek közül a könnyen érthető nyelvi ellenőrök 30 órás felnőttképzésén már az első 7 ellenőrünk végzettséget is szerzett. A könnyen érthető nyelv köznevelésben történő gyakorlati alkalmazását előmozdító szintén 30 órás pedagógus-továbbképzés akkreditációja folyamatban van. A könnyen érthető magyar nyelv népszerűsítését szolgáló kommunikációs tevékenységeink közé tartozik a központ honlapjának (konnyenertheto.hu) működtetése – a sztenderd szöveg könnyen érthető formában is olvasható rajta –, valamint az irodához kapcsolódó mindennapi tevékenységünket, munkatársainkat bemutató Facebook-oldal (www.facebook.com/konnyenertheto) üzemeltetése és különböző infokommunikációs filmek készítése (<https://www.youtube.com/channel/UCQmKhyFdh9qXD5Krt4vMEXg>). Kutatási projektekből veszünk részt tapasztalati szakértők bevonásával (mint például a szemkövetéses vizsgálati módszer a pedagógiai kutatásban), s az eredményeket hazai és nemzetközi konferenciákon és publikációkban mutatjuk be. Hogy az első magyarországi KÉIK működése minél magasabb szakmai színvonalon történjen, nemzetközi kapcsolatok által jó gyakorlatok megismerésére

és tanulmányozására kerestünk lehetőségeket. A projekt indulása óta Grazba és Augsburgba nyílt lehetőségünk ellátogatni, de más külföldi szervezetekkel is tervezünk tapasztalatcserét. Ehhez kapcsolódóan az iroda számára beszereztünk számos, a könnyen érthető kommunikációval foglalkozó idegen nyelvű szakkönyvet – nagy részük német nyelvű szakirodalom, valamint angol és német nyelvű szabályrendszerek – és könnyen érthető szépirodalmat is (pl. a Biblia).

Fordításokat végzünk különböző nyelvi szinteken. Nemcsak könnyen érthetően értelmi sérült személyek számára, hanem egyszerűen érthetően is minden olyan ember számára, akinek megértési problémája van (például nem magyar anyanyelvű, idősebb, nyelvi zavarral vagy szociális hátrányban élő személyek, kevésbé iskolázott emberek stb.). A fordításokat az élet minden területén tudjuk biztosítani, legyen szó akár ügyintézéshez szükséges hivatalos levélről, nyomtatványról vagy szabadidős tevékenységekhez kapcsolódó anyagokról, mint például múzeumi tájékoztatók, receptek vagy társasjátékok szabályai.

A fordítás mellett könnyen érthető vagy egyszerűen érthető kiadványok készítésére is lehetőség van. Ebben az esetben a megrendelő ötletéhez és igényeihez igazodva nem egy már meglévő sztenderd szöveg alapján készítjük el a kért munkát, hanem a szükséglet alapján hozunk létre egy újat. Legutóbbi munkáink közé tartozott például a bankkártyahasználat, illetve a fogszabályozás menetének könnyen érthető leírása.

Egy kiadványt csak abban az esetben tekinthetünk könnyen érthetőnek, ha egy érintett személy ellenőrizte és jóváhagyta. A könnyenérthetőséget igazoló logó is csak az ellenőrzést követően kerülhet az anyagra. A KÉIK-nek saját tervezésű logója van, melynek használatát a központ könnyenérthetőségi ellenőrei engedélyezhetik. Szolgáltatásainkban más forrásból származó, külső anyagok ellenőrzésére is lehetőség van. Ennek célja a nemzetközi szabályoknak is megfelelő, minőségi felülvizsgálaton átesett könnyen érthető kiadványok előállítása.

Az iroda működtetése mellett az előbb leírt tevékenységeinken túl a módszer népszerűsítését is kötelességünknek érezzük. Ezek a szemléletformáló előadások különböző szakmai napokon, rendezvényeken, workshopokon, pályaaorientációs napokon hangzanak el, ahol lehetőségünk van bemutatni, hogy mivel foglalkozunk, valamint tapasztalatot cserélni más szakmák képviselőivel. Emellett a könnyen érthető módszer gyakorlati alkalmazását képzéseken, kommunikációs tréningeken tanítjuk emberekkel való kommunikációt igénylő szakmák dolgozóinak, valamint ezen a területen tanácsadást végzünk, és támogatjuk a kommunikációs akadálymentesítést szolgáltatók, munkahelyek, intézmények számára.

A központ szolgáltatásait elsősorban a kommunikációs jogaival tudatosan élő, értelmi sérült vagy más okból kommunikációs nehézséggel küzdő személyek és képviselőik vehetik igénybe, akik valamilyen információt szeretnének könnyen érthető formában megkapni. De szolgáltatásainkat olyan személyeknek és szervezeteknek is ajánljuk, akik vagy amelyek értelmileg akadályozott vagy egyéb okból kommunikációs nehézséggel küszködő (demenciával élő, nem magyar anyanyelvű, afáziás stb.) embe-

Könnnyen Érthető Információs Központ

rekkel kerülhetnek kapcsolatba. Ilyenek lehetnek például: érdekvédelmi, jogvédelmi és civil szervezetek; (védett) munkahelyek; közszolgáltatók (villamos energia, földgáz, vízi közmű, hulladékgazdálkodás, közösségi közlekedés stb.); egészségügyi dolgozók (orvosok, ápolók, asszisztensek stb.); igazságszolgáltatásban dolgozók (bírók, ügyvédek, jogi képviselők stb.); rendvédelmi szervek munkatársai (rendőrség, büntetés-végrehajtás, határőrség stb.); egyéb közigazgatási szervek (kormányhivatalok, önkormányzatok, szociális, gyermekjóléti és -védelmi szolgáltatók stb.); média- és PR-szakemberek, kulturális tevékenységet folytató intézmények (múzeumok, színházak, művelődési központok stb.).

Terveink közé tartozik egy hetente megjelenő könnyen érthető online lap létrehozása, amely lehetőséget adhatna az értelmileg akadályozott személyek számára az életüket érintő közéleti információk megismerésére. Folytatni fogjuk a könnyenérthetőségi ellenőrök képzését, további 8 személynek lehetősége lesz ellenőri tanúsítványt szerezni. Az akkreditáció után 20 fő számára tervezzük megszervezni a fentebb említett 30 órás pedagógus-továbbképzést, hogy a már a szakmájukban elhelyezkedett gyógypedagógusokat felkészíthessük a könnyen érthető nyelvnek mint módszernek a köznevelés intézményrendszerében a tanulásban akadályozott vagy értelmileg akadályozott gyermekek és fiatalok körében való alkalmazására. Az őszi időszakban a KÉIK a Szegedi Tudomány-

egyetem Gyógypedagógus-képző Intézetében a gyógypedagógia és a kommunikáció kapcsolatában elmélyülő konferenciát szervez, melyre a könnyen érthető módszerrel foglalkozó hazai és külföldi szakembereket egyaránt várunk. A módszernek az értelmileg akadályozott emberek körében való megismertetése elsősorban személyes kapcsolatok által történhet, ezért a közösségi programok szervezését is nagyon fontosnak tartjuk. Így nyáron könnyen érthető táborot szervezünk, ahol az értelmileg akadályozott személyek mellett egyetemi-főiskolai hallgatók és más érdeklődők jelenléte is számítunk. Az értelmileg akadályozott tanulók kerettantervéhez igazodó könnyen érthető képtárat készítünk, s egy hozzá kapcsolódó, a képek szerkesztését lehetővé tevő weboldalt és applikációt fejlesztünk. Ezek hamarosan mindenki számára elérhetők lesznek. A magyar nyelvű könnyen érthető szabályrendszeren jelenleg is dolgozunk. Külföldi szakirodalom alapján vannak ugyan magyar nyelvű irányelvek, de folyamatos kutatásainkon keresztül szeretnénk az anyanyelvünkhöz jobban illeszkedő szabályokat megfogalmazni.

Bízunk benne, hogy alapos betekintéssel szolgálhattunk a magyarországi Könnnyen Érthető Információs Központ tevékenységét és szolgáltatásait illetően. Kérdéseik, kéréseik kapcsán keressék az iroda munkatársait a Facebook-oldalon (www.facebook.com/konnyenertheto) vagy e-mail-címünkön (konnyenertheto@gmail.com).

(A szerzők a KÉIK szakmai vezetői.)

Irodalom

Fogyatékosügyi ENSZ-egyezmény (2007): a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és a hozzá kapcsolódó fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény

Buzgó Menyhart Annamária

Hallássérült gyermekek nyelvi fejlesztése

Szlovákiai magyar gyógypedagógus vagyok, jelenleg Győrben, a Rádó Tibor Általános Iskolában dolgozom gyógypedagógusi munkakörben. Egyéb feladataim mellett az iskolát látogató hallássérült tanulók szurdopedagógiai fejlesztését végzem. A gyógypedagógiához különleges kapcsolat fűz. Fiatal felnőttként ebben a hivatásban találtam meg azt, amivel szívesen foglalkoznék, nagy lelkesedéssel vettem bele magam a főiskolai életbe és a hozzá tartozó gyakorlatba, majd a munkába, később egy időre mégis elhagytam a gyógypedagógusi pályát. Kisebbik gyermekem meglassúbbodott fejlődése azonban észrevétlenül is visszavezetett ehhez a hivatáshoz, majd beiskolázása révén találtunk rá a Rádó Tibor nevét viselő győri gyógypedagógiai iskolára. Írásommal az iskolai szurdopedagógiai munkába szeretnék betekintést nyújtani.

Szegregáció vagy integráció?

Néhány éve még a hallássérült gyermekek döntő többsége szegregált intézményekben tanult, napjainkban azonban hazánkban is, külföldön is gyarapodik az integrált gyermekek száma. Az integráció tagadhatatlan előnyei közé tartozik a környezet által közvetített pozitív beszédminta, a normális magatartásminták elsajátítása, reális énkép és önértékelés kialakítása, a korcsoport motiváló- és húzóereje, valamint a lakóhelyhez közeli intézményes nevelés lehetősége.

A megfelelő iskolai elhelyezés nemcsak a hallássérülés mértékétől függ, gyakorta a hallássérülés mellett jelen vannak egyéb, a fejlődést nehezí-

tő tényezők, amelyek meghatározzák az iskolaválasztást. „Általában nem javasolható az integrált nevelés a halmozott speciális nevelési szükségletű gyermekek számára, akiknél a hallássérülés mellett más tanulást nehezítő probléma áll fenn, valamint különösen iskolai szinten azon gyermekek számára, akik nyelvi fejlődésben és a beszédtanulás üteme szempontjából az adott időpontban még jelentős elmaradást mutatnak halló társaiktól.” (Perlusz)

Iskolánk átmenetet képez az integráció és a szegregált oktatás között. A hallássérülés elsősorban a beszédet és a nyelv kialakulását érinti, ezért a hallássérült gyermekek az iskolaköteles kort elérve gyakran nem állnak készen az integrált oktatásra, nevelésre. Logopédiai tagozatunkon az 1–4. évfolyamon ép intellektusú, nyelvi, kommunikációs zavarral küzdő tanulók felzárkóztatását biztosítjuk, felkészítve őket az 5. évfolyamtól a többségi intézményekben való integrált elhelyezésre. Az iskolai munka négy éve alatt tanulóink a többségi iskolák tanterve szerint sajátítják el a tananyagot, valamint logopédusainktól és a hallássérültek speciális problémáira felkészült gyógypedagógusoktól kapják meg a számukra szükséges segítséget. Természetesen az iskolánkból elballagott hallássérült tanulók szurdopedagógiai megsegítése itt nem ér véget, fejlesztésüket utazópédagógusaink végzik egészen az iskolaköteles kor végéig, a pedagógiai szakszolgálat által előírt óraszámban.

Intézményünket tanulásban akadályozott hallássérült tanulók is látogatják. Náluk nem a hallássérülés a vezető diagnózis, iskolánk azonban szá-

mukra is biztosítja a megfelelő mértékű szurdopedagógiai megsegítést.

Dióhéjban a hallássérülésről

A hallássérülés kórokainak tekintetében megkülönböztetünk veszélyeztetett vagy szerzett hallássérülést. A beszédhangok tartományában mérhető hallási deficit mértékétől függően beszélhetünk enyhe (25–40 dB hallásvesztés), közepes (40–60 dB hallásvesztés) és súlyos (60–90 dB hallásvesztés) nagyothallásról. Átmeneti sávot képez a súlyos nagyothallás és a siketség között a 90–110 dB-es hallásvesztés, siketség 110 dB felett beszélünk. Szerencsésebb esetben a hallássérülés mértéke enyhe, vagy csak az egyik fülre terjed ki; ilyenkor jól beállított készülékkel és sok odafigyeléssel jól korrigálható a hallási deficit. A veszélyeztetett hallássérüléssel élő gyermekek nehezített körülmények között kell elsajátítani a nyelvet, míg szerzett hallássérülés esetén – ha nem a nyelvtanulás korai időszakára esik a hallás elvesztése – a nyelv megtartására, illetve újratanulására kell fókuszálni.

Intézményünk hallássérüléssel élő tanulói képességeiket illetően rendkívül széles spektrumon helyezkednek el, nemcsak a hallássérülés mértéke, hanem a járulékos beszédfejlődési zavar és más fogyatékoságok miatt is. A szurdopedagógiai fejlesztés fő célja a pedagógiai programban meghatározott célokon túl a hallás megtanulása, illetve a nyelvfejlesztés. A fejlesztőmunka során a hallássérüléshez társuló figyelemzavarnak, viselkedészavarnak, beszédfejlődési zavaroknak, az autizmus különböző tüneteinek keze-

lését a tanárok, fejlesztőpedagógusok, logopédusok egyénre szabottan, folyamatos konzultációk során alakítják ki, ahol elengedhetetlen a szülővel, nevelővel való együttműködés.

A nyelvi funkciók kibontakozásának nehézségei hallássérült gyermekeknél

A hallássérülés következtében a gyermekek beszéd szintje akár évekkel elmaradhat halló társaiktól, mert halkabban vagy torzán hallják környezetük hangjait és a beszédet. A szókincs szűkebb lehet, így szükség van az ismeretlen fogalmak tisztázására, a fogalmi gondolkodás fejlesztésére, az aktív és passzív szókincs bővítésére; gyakran képekkel, írásképpel kell támogatni a tanulást. Grammatikai hibák jelenhetnek meg a beszédben (helytelen ragozás, toldalékolás, hibás szórend, névelők, névmások nem megfelelő használata). A kiejtési hibákat a fejlesztés során korrigáljuk, majd a korrekciót beépítjük a mindennapi nyelvhasználatba. Előfordulhatnak még hangzócserék, illetve a helyes beszédtempót, beszéddallamot és hangsúlyozást s legfőképpen a beszédértést, az olvasott szöveg értelmezését is fejleszteni kell. Nehézséget okozhat a szóbeli közlések, írásbeli utasítások, feladatok, logikai összefüggések megértése, az elvont, illetve

átvitt értelmű közlések helyes értelmezése, gondolataik írásbeli és szóbeli megfogalmazása. Tollbamondáskor az ismeretlen szavak írása, hangzók kihallása az átlagnál sokkal több megsegítést igényel. A nehezen fejlődő szóbeliség másfajta tanulási technikák kialakításának szükségességét vonja maga után, s elengedhetetlen a rendszeres gyakorlás, ismétlés a fejlesztőfoglalkozásokon és az otthoni tanulás során is.

Fejlesztőfoglalkozások a gyakorlatban

Mivel a tanulónak különbözőek a szükségleteik, a szurdopedagógiai foglalkozásokat diagnózisukhoz, korukhoz, képességeikhez és személyiségükhöz mérten alakítjuk ki. A foglalkozások alapját az adott osztályfok pedagógiai programja, valamint a szakértői bizottság által előírt fejlesztendő területek adják. Ennek ellenére még az azonos osztályfokon lévő tanulók foglalkozásai is nagymértékben eltérhetnek egymástól a gyermekek képességeitől és igényeitől függően.

Minden foglalkozás szerves része a hallásnevelés, ahol tanulóinkat megtanítjuk a fülükre figyelni, hogy meghallják és helyesen értelmezzék környezetünk hangjait, zajait (diszkrimináció, differenciálás és megértés, akár nehezített audiológiai körülmények

között is). Ez az alapja a társas kapcsolatoknak és a mindennapi életben való tájékozódásnak. Erre a hallási figyelemre lehet építeni a beszédhangok differenciálását, majd az írás, olvasás, számolás, nyelvfejlődés alapjait.

Az említett nyelvi fejlesztésen kívül a terápiás munka része a kognitív funkciók fejlesztése: a vizuális és auditív észlelési funkciók, a figyelemi koncentráció, a verbális és vizuális munkamemória, vizuális, auditív és verbális emlékezet, szerialitás, analógias gondolkodás, absztrakt logikai gondolkodás, kauzális gondolkodás fejlesztése. Az órák során törekszünk a mozgásos (nagy- és finommotorikai, valamint artikulációs ügyesítés), tapasztalati, élményközpontú megismerésre, nem csupán a papír-ceruza típusú vagy interaktív feladatokra támaszkodunk. A tanulók életkorának megfelelő olvasmányokkal támogatjuk a hangos olvasás fejlődését, az összetettebb információk feldolgozását, a helyes megértést, lényegkiemelést. Minden tevékenységet a tanulók nyelvi szintjének megfelelő beszéd kíséri. Halmozottan speciális nevelési igényű tanulóink megsegítésében mindig komplex szemléletű fejlesztésre törekszünk.

Forrás:

Dr. Perlusz Andrea: Hallássérült gyermekek integrált oktatása-nevelése

Kiállítás

Negyedévente új kiállítás díszíti a fogyatékosügyi biztos székhelyének folyosóit. Júniustól szeptemberig a Pozsony-ligetfalui Értelmi Sérülteket Segítő Társulás Impulz nevű védett műhelyében dolgozóknak és a pozsonyi Javorinská utcai Szociális Szolgáltatások Központja klienseinek tehetségéről rajzok, kerámiatárgyak, gyertyák, gyapjúból, textiltől készült darabok tanúskodnak. Az egyes tárgyakban nemcsak gyönyörködni lehet, hanem meg is lehet őket vásárolni.

(Forrás: www.komisarprezdravotnepostihnutych.sk)

Kocsis Károly

Az oktatástól a befogadásig

A fogyatékossgal élők előtt álló mindennapi kihívásoknak való megfelelés folytonos fejlődést, megértést és kölcsönös konstruktív kommunikációt kíván az érintettektől és a többségi társadalomtól. Ezeknek a helyzeteknek az egyik közös kulcsfogalma a hozzáférés, mely az esélyegyenlőség és az akadálymentes fizikai környezet kialakításával érhető el. Ebből kiindulva Az oktatástól a befogadásig (From education to inclusion) címmel Erasmus+ projekt valósult meg a látássérültek életminőségének javítására. A programban a Vakok és Gyengénlátók Szlovákiai Uniója, a svéd Funka és a cseh Teiresiás Központ vett részt.

A Funka svéd nonprofit szervezet fő profilja az információk elérhetővé tétele modern technológiák alkalmazásával. A fogyatékossgal élők számára szoftvereket, applikációkat fejleszt, készít. PDF és egyéb kiterjesztésű szövegek formázását, katalogizálását végzi. Mára piacvezetővé vált ezen a területen.

A Teiresiás a brünni Masaryk Egyetemen működik. Megteremti a speciális szükségletű, köztük látássérült hallgatók számára az oktatáshoz való hozzáférés feltételeit, s biztosítja a látássérültek egész életen át tartó képzését. A szlovákiai látássérült-szervezet segíti tagjainak rehabilitációját, társadalmi re-integrációját, érdekvédő feladatot is betölt, ezenkívül sokrétű kulturális és sportprogramot szervez.

A részt vevő szervezetek célul tűzték ki, hogy minden látássérült és a nyomtatott szöveget egyéb okból használni képtelen személy hozzáférhessen s a mindennapi életben adekváтан használni tudja az ügyintézéshez, művelődéshez, szórakozáshoz szükséges írott anyagokat, illetve hangfelvételeket.

A többéves folyamat záróakkordjaként online konferenciát szerveztek,

melynek Szlovákia volt a házigazdája. Az eseményen a három partnerszervezet mellett az Európai Vakok Szövetségének (EBU) egyik alelnöke is részt vett. A felszólalók felhívták a figyelmet arra, hogy az információkhoz való hozzáférés jogi alapjainak megteremtésén túl szükséges, hogy az említett célt minden látássérült-szervezet lehetőségei szerint, a rendelkezésére álló eszközökkel a gyakorlatban is előmozdítsa. Itt kell megemlíteni a 2013-ban elfogadott marrákési egyezményt – eddig 111 állam ratifikálta –, amely kimondja: minden látássérültnek alapjoga, hogy szerzőijogdíj-mentesen, megfelelő formátumban digitalizálva hozzáférjen mindennemű nyomtatott szöveghez és a róluk készült hangfelvételekhez. Erre kizárólag a látássérült-egyesületek és tagjaik jogosultak. A jogszerű használatot pontos szabályzat írja elő, hogy megelőzzék a jogdíjas alkotások illetéktelen kezekbe való kerülését. Az egyezmény áttörést hozott az információk hozzáférhetőségét illetően, mivel a látássérültek eddig a szerzői jogokkal védett vagy azok alól mentesült irodalomnak csupán hét százalékát olvashatták, hallgathatták. Az előbbi képernyőolvasókkal és elektromos olvasónagyítókkal történik.

Általánosságban kijelenthető, hogy a fogyatékossgal élők re-integrációjához szükséges naprakész ismeretek és a képzéseken való részvétel a közsférában dolgozó alkalmazottaknak ugyanilyen fontos. Ezen a téren segítségükre van a projektmunka eredményeként született három kézikönyv közül az első, mely a látássérülés fogalma mellett az akadályozottsággal élők igényeit, szükségleteit s a számukra nélkülözhetetlen technológiai eljárások, valamint eszközök tárházát

tartalmazza. A másik fontos terület a fizikai környezet akadálymentesítése, amelyhez szintén sajátos eszközökre és megoldásokra van szükség. Ilyenek például a taktilis vezetősávok, veszélyre figyelmeztető jelzések az úton és a középületekben, nagy betűs és kontrasztos feliratok, a lépcsőlélek megkülönböztető színű jelölése, hangjelzést adó jelzőlámpák, beszélő eszközök és rendszerek (bankautomata és ügyfélhívó rendszer). A második könyv a látássérült-egyesületeket és tagjaikat segíti mindennapjaikban, a harmadik pedig oktatóknak íródott módszertani útmutatóként a segédanyag mindkét célcsoportnak való átadásában.

Foglalkoztatásukat illetően a látássérültek a köztudatban élő sztereotípiák szerint masszörök, zenészek vagy telefonközpontosok lehetnek. Az ilyen projektek jelentősen hozzájárulhatnak a fogyatékossgal élők szélesebb körű alkalmazásához és a munkaerőpiacra történő bevonásához.

A projektben részt vevő három szervezet egy-egy feladatot vállalt. A Funka a közlekedés és a fizikai környezet akadálymentesítését dolgozta ki, a Teiresiás az információk hozzáférhetőségének biztosítását, a szlovákiai szervezet pedig a kommunikációt vállalta magára. Mivel a három feladat részben fedte egymást, a közreműködő felek állandó együttműködésére volt szükség.

Az online konferenciát hallgatva jó érzés töltött el, hogy milyen sokan dolgoznak azért, hogy nekünk, fogyatékossgal élőknek egyre jobb minőségű életet teremtsenek. Reményt és erőt ad a mindennapi kihívások leküzdéséhez, hogy az ehhez hasonló kezdeményezéseknek köszönhetően előbb-utóbb önállóbb életet élhetünk.

Kocsis Zsófia

A fogyatékossgal élők és az IKT-segédeszközök

Világunkban szinte mindenhol ott vannak az információs és kommunikációs technológiák (IKT-eszközök). Nélkülözhetetlenek az ember életében, a munkavégzésben és az oktatásban is. Felnőttek és gyermekek életében egyaránt jelen vannak.

Ma már az oktatásban is nagy szerepük van: izgalmasabbá, érdekesebbé tehetik a tanórákat, s motiválttá a tanulókat és pedagógusokat. A technika rohamos fejlődésével a szakemberek egyre újabbakat fejlesztenek ki, olyanokat is létrehoznak, amelyek segíthetnek fogyatékossgal élő gyermekeknek, felnőtteknek, megkönnyítve számukra a tanulást, munkát, és segítenek felvenni ennek a rohanó világnak a ritmusát. Közülük mutatunk be néhányat.

A számítógép használatának a fogyatékossgal élő gyermekek, fiatalok oktatásában is nagy előnyei vannak. Ez a digitális eszköz növelheti a tanulási kedvet, játékosan tanít, s érdekesebbé teszi a tanórákat. Segítségével könnyen be lehet vonni a tanulókat a munkába. A programok utat engednek a gyermeki fantáziának, sőt fejlesztik a kreativitást, növelik a figyelmet. Felhasználásuk nagy koncentrációt igényel. A számítógép használata oldja a szorongást, s fontos megjegyezni, hogy bár nem helyettesítheti a hagyományos fejlesztő módszereket, növeli a hatásukat. Nem tudja helyettesíteni a személyes, közvetlen tapasztalást vagy magát a pedagógust, de segíti munkáját a gyermekek fejlesztésében. (E. Varga M. 2013, 124–125. o.)

Mozgáskorlátozottak számára hasznos eszköz lehet a fejegér és

párja, a szemegér. A fejegér segítségével kiválthatjuk az asztali egér használatát (a szoftver ingyenesen letölthető). Azoknak a mozgássérülteknek teszi lehetővé a számítógép-használatot, akik nem tudják erre a célra megfelelően használni a végtagjaikat. (Http1) Optikai érzékelő, amelyet használója a szemüvegére vagy a homlokára tehet. Egy kis pontot követ, s a fej vagy a szem mozgásának követésével teszi lehetővé a kurzor mozgatását a monitor kijelzőjén. Bárki használhatja, aki a hagyományos kézi egérhasználatban akadályozott. (E. Varga M. 2013, 143. o.) Terápiás célokra is jól lehet alkalmazni. Ha valakinek az egész testét érintő mozgáskorlátozottsága van, akkor a fejkontroll javítására és a nyaki izmok erősítésére is kiválóan használható az erre kifejlesztett különféle számítógépes játékok gyakorlása során. (Http4) A szemegér hasonló hozzá, csak ebben különleges szenzor figyeli a képernyő előtt ülő gyermek szemmozgását, és jelzi a monitoron. Ezenkívül támogatja a súlyos fogyatékossgal élő gyermekek, felnőttek kommunikációját. (Http2)

Hatékony szoftvernek bizonyul a beszélő számítógép (speakboard) azoknál, akik a beszédben akadályozottak. Segíti a beszédhibás, továbbá a hallássérült gyermekek és felnőttek helyes beszédének kialakítását. Remekül lehet alkalmazni pórszeség javítására, megkésett beszédfejlődés terápiájában és hallássérültek beszédfejlesztésére. (E. Varga M. 2013, 145–46 o.) Hangját magyarul a Miklós névre hallgató beszéd szintetizátor teszi emberivé és élethűvé.

A szoftver segítségével „Miklós” gyakorlatilag bármit fel tud olvasni nekünk, lehet az DOCX, PDF vagy egyéb szöveges dokumentum, e-mail és weboldal. Külön ügyel a hangsúlyra. Hangrögzítő funkciója is van, amelynek segítségével a szöveg hangos változatát el tudjuk menteni a gépre MP3 formátumban. Továbbá könnyedén előállíthatjuk vele saját hangoskönyveinket. Hasznos a gyengénlátó embereknek, sőt hibaellenőrzésre is kiváló: elgépeléseket, egyéb írásbeli hibákat jól ki lehet szűrni hallás alapján. A gyermekek olvasását, írását is segíti. (Http3)

Ezek a hasznos eszközökön kívül még megannyi más létezik, amelyek segíthetnek a fogyatékossgal élő gyermekeknek, felnőtteknek az oktatásban és az életben. Mi csupán a sok lehetőség töredékét mutattuk be. A szakemberek a technika rohamos fejlődése révén egyre újabbakat fognak kifejleszteni.

(A szerző pedagógus.)

Felhasznált irodalom:

E. Varga Magdolna – Dávid Mária: SNI tanulók támogatása IKT-eszközökkel, Eger (2013) <https://mek.oszk.hu/14000/14028/pdf/14028.pdf>

Http1: https://people.inf.elte.hu/k_bogi/fejeger.html

Http2: http://medicalonline.hu/eu_gazdasag/cikk/az_ombudsman_a_fogyatekos_szemelyek_kommunikaciojaert

Http3: https://hvg.hu/tudomany/20080517_speakboard_beszelo_szamitogep_tts_text_to

Http4: <https://24.hu/fn/gazdasag/2005/01/27/fejegerrel/>

Segítség autistáknak

Az autistákat segítő Konrádko Polgári Társulás 2008 óta szervez autizmusnapokat, több alkalommal a Carissimi Nonprofit Alappal együttműködve. **Slezák Erika**, a szervezet elnöke rendszerint Magyarországról hív előadókat, hogy az ezzel a tünetegyüttessel diagnosztizált gyermekek szülei, illetve a gyermekekkel foglalkozó szakemberek hozzájussanak a témával kapcsolatos legfrissebb információkhoz. Emellett a szülők megismerkedhetnek egymással, barátságok szülehetnek, tanácsot adnak egymásnak, mire kell odafigyelni egy autista gyermeknél otthon vagy az iskolában, hol találunk fejlesztéssel foglalkozó szakembert, hol kaphatnak diagnózist, hiszen korábban Szlovákiában nagyon nehéz volt diagnózishoz jutni, magyar nyelven meg végképp nem lehetett. Jelenleg is egyedül az érsekújvári Regionális Szociális és Oktatási Központban végeznek magyar nyelven diagnosztikát.

A galántai Pázmány Péter Házban május közepén tartott autizmusnapra **Havasi Ágnes** egyetemi tanársegéd, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karának oktatója, a MASZK kutatócsoport tagja, az Autizmus Alapítvány Általános Iskolájának tanára, valamint **Kővári Edit**, a magyarországi Autisták Országos Szövetségének elnöke kapott meghívást.

Havasi Ágnes Kommunikáció az autizmus spektrumán címmel tartott előadást. „12 éves koromig nem használtam a beszédet kommunikációra... nem azért, mert képtelen voltam megtanulni a nyelv használatát, hanem azért, mert egyszerűen nem tudtam, hogy a beszéd erre való. ... Sejtelmem sem volt arról, hogy ez más értelmes lényekkel való gondolatcsere eszköze lehet” – idézte az előadó Jim Sinclair amerikai autista érdekvédőt. Ezek a szavak is tükrözik, hogy autista emberek számára a kommunikáció nem

egyszerű feladat. Az előadó számos érzékletes példával színesítette mondanivalóját, és különböző helyzetekre megoldásokkal is szolgált. A témával bővebben a következő számunkban fogunk foglalkozni.

Kővári Edit – két gyermek édesanyja, a fiatalabbikat, aki 18 éves múlt, öt éves korában diagnosztizálták autizmussal – kilenc éve vezeti az országos érdekvédelmi szervezetet, amely 1998-ban budapesti szülőszervezetként alakult, s mára 101 tagszervezetből álló országos ernyőszervezetté nőtte ki magát. Kezdeti céljuk az volt, hogy ne csak a diagnózis legyen meg, hanem az életkilátások javítása végett a fejlődés is elinduljon.

„Minden, autizmusban érintett család érdekeit nézzük – kezd az AOSZ bemutatását. – Annak idején Magyarországon semmit sem tudtak az autizmusról, ma már mindenki találkozik autizmusban érintett gyermekkel. Amikor kilenc éve a szervezet elnöke lettem, még máshol voltak a súlypontok a munkánkban; most nem tudok elmentni tíz-húsz főt érintő alkalomra, hogy ne volna valakinek az autizmusban segítségre szüksége. Bár Magyarország elismerte az ENSZ-egyezményt, a fakultatív jegyzőkönyvet is aláírta, vagyis vállalta, hogy a fogyatékos személyek jogai érvényesülni fognak az országban, azért ez még mindig nem annyira alapvető dolog. Mi azért dolgozunk, hogy a társadalom többet tudjon az autizmusról, hogy egy autista személynek és családjának ugyanolyan életminőségben teljenek a mindennapjai, mint bárkinek, aki nem érintett benne. Ma még a legtöbb autista családtag olyan intenzív támogatásra szorul, hogy ez egy személyt, főként az édesanyát kivonja a napi rutinból. Sokan nem tudnak dolgozni, ellátásokból élnek, és ez

hatással van az anyagi biztonságukra. Amikor a család megtartó vagy támogató ereje csökken, akkor egyre intenzívebben szociális szolgáltatásokra volna szükség. Minden életkorban vannak komoly megoldandó feladatok. Nincs elegendő hozzáértő óvoda, iskola, nem szívesen vállalják fel az autista gyermekeket, nem értenek hozzá. Ez gyakorta jogsérelmekhez vezet. Nem várható el, hogy valaki száz kilométerre vigye mindennap óvodába autista gyermekét. Nehezen tudnak szakmát tanulni, és általában a munkába álláshoz is kisebb-nagyobb támogatást igényelnek a legtöbben. Pedig ha a környezetükben értenék az autizmusukat, nagyon hasznos munkaerők lehetnének autista társaink. Felnőttkorban nappali szolgáltatásokra volna szükség, és mivel több generáció olyan korba lépett, ahol a szülők már nem tudnak támogatást nyújtani, végleges lakhatásokra is szükség volna. Mára sokkal többet tudunk az autizmusról – ez sokat javult, csak az igény és a lehetőségek között nyílik egyre jobban az olló.”

Az autizmussal kapcsolatban az AOSZ a magyar kormány stratégiai partnere; ők képviselik az érintett családok érdekeit. Bár az előrelépések nem látványosak, elindult az állami szociális ellátórendszerben a fejlesztés; például az AOSZ és a szakemberek közös munkájának köszönhetően vezették be néhány éve az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán az autizmus spektrum pedagógiája szakirányt. A legújabb siker pedig az autizmusnapon is bemutatott DATA rendszer megvalósítása.

„Szülőként nagyon foglalkoztatott, hogy a papíralapú vizuális támogatások rendszerét hogyan lehetne korszerűbb eszközre tenni. Úgy, hogy mindenkinek segítsen, miközben személy-

re szabottan az legyen benne mindenkinek, amire szüksége van. Az MTA-ELTE Autizmus Szakmódszertani Kutatócsoport (MASZK) tagjaival közösen nyújtottunk be pályázatot ennek a digitális támogatórendszernek és a hozzá tartozó szolgáltatásoknak a fejlesztésére. A munka közel négy évig tartott.”

A rendszer két komponensből áll. Van egy magyar nyelvű, okostelefonra szabadon letölthető alkalmazás. Ebbe az önmagában üres keretrendszerbe egyéni szükségletek szerint lehet tartalmat feltölteni. „Webes tervezőfelület tartozik hozzá, ahol a támogató személy elkészíti ezeket a tartalmakat. Itt lehet megtervezni az adott személynek a szimbólumértési szintjén a vizuális támogatásokat, legyenek azok írott dolgok, fotók vagy sematikus rajzolt ábrák, amelyeket a mindennapokban használunk. Azt tehet be mindenki, amire az általa támogatott személynek szüksége van. Ha szeretné, hogy egyedül el tudjon menni bevásárolni, akkor a bevásárlás folyamatának a lépéseit teszi bele. Az én gyermekemnek az önálló kézmosásban van szüksége támogatásra, ezért a kézmosás lépéseit teszem bele. Bele tudjuk tenni, hogy mi fog az adott napon történni vele. Az ún. napirendet oly módon tölthetjük fel, hogy végigmegyünk az illető személy napján, és ha olyan ponthoz érkezünk, ahol fontos az időtartam, akkor azt is be tudjuk állítani. Rendelhetünk hozzá jutalmakat, ha úgyesen sikerül végigcsinálnia az adott tevékenységet. Van, akinek egy Türo Rudi a jutalom, másnak meg az, ha számítógépezhet. Ez azért fontos, mert az autizmusban a motiváció másféle. Nincs mögötte az a szociális megértés, hogy »szeretném, ha anyukám örülne, mert meg tudtam csinálni«. Van olyan funkciója is az applikációnak, ahol visszajelezhetnek, hogyan érezték magukat egy adott tevékenységben. Ún. érzelmi hőmérővel jelezhetik pl. a testnevelésóra napirendnél,

Havasi Ágnes és Kővári Edit

hogy jó volt, vagy hogy az öltözőben szorongtak. Ezt mi, a támogatók látjuk a tervezőfelületen, és tudunk foglalkozni vele, hogy mi történhetett. Ilyen lehetőség a papíralapú eszközknél nincs.

Aki már magas szinten működik, és önállóan menedzseli a napjait, rögzítheti a telefonjával, ha például egy helyzet nehéz volt neki. Utána fel lehet dolgozni, hogy mit nem értett benne, hogyan kellett volna csinálnia. A közösségi tárfelületen mintatartalmak vannak, előre elkészített rajzos, képes, videós segítség, amelyek egyénre szabhatók. Egy folyamatára például a személyigazolvány ügyintézésének a folyamatát modellezi. Igyekeztünk a mintatartalmakba olyan dolgokat beletenni, amelyeket a szülő nem tud rögzíteni, mert nem hozzáférhetők számára – pl. egy altatásos fogászati eljárás.”

Az ilyen eszköz valóban nagy segítség, de a használatát az autista gyermeknek vagy felnőttnek és az őt támogató személynek el kell sajátítania. Ebben is segítséget nyújt az AOSZ.

„Az alkalmazást az tudja majd használni, aki érti a vizuális támogatások rendszerét, vagyis ha korábban már ismerte, alkalmazta a papíralapú támogatórendszert. Bonyolult rendszer, de ha valakinek van egy pici érteke az internet és a mobileszközök: te-

lefon, táblagép használatához, könnyen megtanulja. Kifejlesztettünk egy e-learninges felületet, ahol egyénileg is lehet haladni, illetve vannak kiscsoportos tanulási alkalmak, ahol átismétljük a vizuális támogatások rendszerét, hogyan lehet felmérni a gyerekek szimbólumszintjét, majd az AOSZ munkatársai ismertetik a rendszert és a funkciókat. Kollégáink segítségével online is végig lehet vinni a tanulási folyamatot, s egy Facebook-csoportot is létrehoztunk, hogy egymás között megoszthassuk a tapasztalatokat. Az alkalmazás ingyenes, és nemcsak Magyarországon érhető el.”

Kővári Edit elmondta, hogy ha a szlovákiai magyar szülők szeretnék hozzájutni a rendszerhez, a data.aosz.hu oldalon minden vele kapcsolatos információ megtalálható. Online formában is be tudnak kapcsolódni ezekbe a kiscsoportos tanulási alkalmakba, illetve egyéni mentorálásban vagy segítségnyújtásban is részesülhetnek. „Csak egy okostelefonra vagy táblagépre van szükség. De fontos, hogy azt a mobileszközt más tevékenységre, pl. telefonálásra ne használja a család. A tervezőfelületnek és az alkalmazásnak szinkronban kell lennie. Nem kell hozzá folyamatos internetkapcsolat, wifi is elég a szinkronizáláshoz. Sokan azt hiszik, hogy csak az úgymond, oko-

sabb autista gyerekek és felnőttek tudják használni. Ezt a tévhitet szeretném eloszlatni. Bárki tudja alkalmazni, akinek a szimbólumértési szintje már eljutott odáig, hogy fölismer színes fotókat. Ha soha életében előtte nem fogott még mobil eszközt a kezében, természetesen meg kell tanulnia a használatát. Azért óriás dolog ez a fejlesztés, mert komplex rendszer. Nagyon sok applikáció van, de azok csak részfunkciók, vagy csak napirend, vagy csak kommunikációs alkalmazás. Nagyon nagy dolognak tartom azért is, mert sokkal jobban értelmezhető a társadalom különböző szereplői számára, ha valakinek telefon meg egy applikáció van a kezében. Amíg papíralapú mobilnapirenddel mentünk el orvosi vizsgálatra, legtöbbször meg sem engedték, hogy kinyissuk, vagy nem nagyon akarták az emberek tudni, hogy miért van nálunk, vagy hogy abban együtt kellene működniük velünk. Mondjuk, egy integráltan tanuló 12

A hallgatóság egy része (Neszméri Tünde felvételei)

éves gyereknek is sokkal kevésbé feltűnő vagy kínos, ha egy mobiltelefon nyújt neki segítséget, mint hogyha valamilyen papíralapú eszközt használ. Terveink között van, hogy a DADA-t ismerjék el olyan támogató eszköznek Magyarországon, mint a fehér botot, a szemüveget vagy más fogyatékoság esetén a támogatott esz-

közöket, továbbá hogy úgy elterjedjen a szolgáltatásokban, hogy ismerjék az egészségügyben, oktatásban, hivatalokban, s valódi segítséget tudjon nyújtani az autista személyeknek a mindennapokban az élet minden területén” – magyarázta az AOSZ elnöke.

T. E.

Melecski Júlia

Majd kinövi? Vagy fejleszteni kell?, 2. rész

Óvodáskor

Az óvoda az első olyan közeg, ahol egy tapasztalt pedagógus könnyen észreveheti, ha a gyermek fejlődése eltér az átlagtól. Érdemes erre már kiscsoportos korban odafigyelni annak ellenére, hogy a kicsiknél gyakran a pedagógusok is toleránsabbak a problémákat illetően, hátha maguktól is rendeződnek, „kinövik” őket. Viszont itt is érvényes, hogy minél hamarabb kezdünk foglalkozni velük, annál könnyebb megoldást találni. Fontos tudni azt is, hogy nem az óvoda feladata megtanítani beszélni, napirendet kialakítani, köszönni, elkérni,

megköszönni, kivárni vagy az asztalnál önállóan enni. Ezeket lehetőleg még az óvodába lépés előtt, a családban kellene elsajátítania a gyermeknek.

Érdemes segítséget kérni, ha az óvodáskorú gyermek:

- nem bír megülni, állandóan izeg-mozog;
- nehezen fogad el szabályokat, nehezen irányítható;
- „lábujjhegyezik”;
- impulzív, nehezen szabályozza viselkedését;
- a kudarcot nehezen viseli;

• figyelme rövid idejű, gyakran vált tevékenységet;

- nem játszik más gyerekekkel;
- túlérzékeny, gyakran fél és/vagy sír;
- bizonyos közegben, egyes emberekkel nem beszél;

• nem bírja különböző anyagok vagy más emberek érintését;

- túlságosan érzékeny a hangokra;
- túl hangosan beszél;
- agresszív;
- alvásproblémái vannak;
- étkezéssel kapcsolatos problémái vannak;

- szorong;
- szemrángása van.

Figyeljünk arra is, ha **négyévesen a gyermek nem tud:**

- kapaszkodás nélkül, váltott lábbal lépcsőzni;
- páros lábbal ugrálni;
- néhány másodpercig fél lábon állni, lábujjhegyen járni;
- labdát dobni-elkapni;
- ollóval egyszerű formát kivágni;
- embert rajzolni;
- elmesélni, mi történt vele;
- egyszerű szabályjátékot játszani (én jövök, te jössz...);
- tízig elszámolni;
- három dolgot megszámlálni;
- önállóan levetkőzni/felöltözni;
- „kétkezes”, nem alakul még ki a kézdominanciája;
- rendszeresen fordítva veszi fel a cipőjét, ruháját;

ha az ötéves gyermek:

- mozgása darabos, gyakran kiesnek a tárgyak a kezéből;
- nem tud 10 másodpercig fél lábon állni;
- nem tud tyúklépésben vonalon végigmenni;
- nem tud nagyobb labdát pattogtatni;
- a háromujjas ceruzafogás még nem alakult ki nála;
- nem szeret rajzolni;
- nem tudja begombolni a ruháját;
- színezéskor nem tartja a vonalhatárokat;
- nem ismeri a színeket, formákat;
- nem érti a téri viszonzyszavakat (alatt, mellett, mögött...);
- nem ismeri testrészeit, nem tudja megnevezni őket;
- 5 darabos puzzle-t nem tud összerakni;
- nem tud 4 szót sorrendben megjegyezni;
- számoláskor téveszt, kihagy számokat;
- a dolgokat hibásan számolja meg;
- nem érti a több-kevesebb, ugyanannyi fogalmát.

Érdemes arra is odafigyelni, melyek azok a tevékenységek, amelyekkel nem szívesen foglalkozik a gyermek, mivel ezek rendszerint nehézséget okoznak neki. Tipikus példa a rajzolás vagy a puzzle, esetleg a meseolvasás. Általában a tőlük való idegenkedés nem önkényes döntés eredménye, hanem valamelyik képesség (finommotorika, vizuális analízis-szintézis, beszédészlelés...) gyengébb volta áll a háttérben.

Iskolaérettség

Körülbelül hatéves korára érik meg a gyermek arra, hogy elkezdje az iskolát. Erre vonatkozóan viszonylag sok anyagot találni az interneten, így most nem részletezném az iskolaérettség ismérveit. **Iskolaérettségi vizsgálatot** azonban azok esetében is javaslok elvégezni, akik május után töltik be hatodik életévüket, illetve ha a szülő nem biztos abban, hogy menjen-e a gyermeke iskolába. Az iskolakezés a felmérések szerint a gyermekek 15–30%-ánál nem zökkenőmentes. A tanórákon való helytállás folyamatos figyelmet, gyors beilleszkedési készséget, érett önkontrollt és feladattudatot, a befogadó és kifejező nyelvi készség fejlettségét, valamint a gondolkodási folyamatok, a nagy- és finommozgások megfelelő szintjét igénylik (Lakatos, 2015).

Érdemes tehát iskolaérettségi vizsgálatot kérni, ha a gyermek (bármilyen okos is):

- május után tölti be 6. életévét;
- súlya, magassága elmarad az életkorának megfelelőitől;
- érzékeny, síró;
- nagyfokú bizalmatlanság jellemzi idegenekkel szemben (pl. nem szólal meg a jelenlétükben);
- öltözködéskor, mosdáskor, evéskor segítségre szorul;
- nehezen uralkodik indulatain;
- nem tud 15-20 percig megülni egy feladatnál;
- figyelme hamar elterelődik, gyakran vált tevékenységet;

- feledékeny, szétszórt;
- impulzív, nehezen szabályozza viselkedését;
- nehezen fogadja el, tartja meg a szabályokat;
- feladattudata kialakulatlan;
- hiperaktív;
- beszéde nehezen érthető;
- nem érti az összetett utasításokat;
- nem tud végighallgatni egy mesét;
- nehezen jegyez meg mondókát, verset;
- emberrajza szegényes (hiányzik a haj, fül, törzs, ujjak, a test és a végtagok nem kétdimenziósak);
- illetve akkor is, ha a szülő bizonytalan, bár egyébként valószínűleg minden rendben van.

Iskoláskor

Az óvoda és iskola közti átmenet még a legalkalmazkodóbb, legjobb képességű gyermek számára sem könnyű. Az eddigi játékos tanulást felváltja egy sokkal strukturáltabb, irányítottabb, sok esetben, sajnos, a gyermek igényeit kevésbé figyelembe vevő tanulási forma. Tapasztalataim szerint az elsősök döntő többsége az első félév végére felveszi a tempót, és „belerázódik” az iskolai életbe. Ha mégsem, az iskola javasolni szokta az évismétlést, vagy nagyobb probléma esetén az iskolaváltást, esetleg megfelelő szakemberhez irányítják a gyermeket.

Tanulással kapcsolatos problémákkal jellemzően második osztály végén / harmadik elején keresnek fel bennünket, mikor az írás-, olvasás- és számolási készséget már készségszinten kellene használni, de vannak, akik – sokak gyakorlás ellenére is – technikai nehézségekbe ütköznek. Gyakran úgy látjuk, hogy az illető lusta, nem akar tanulni, és rendszeres készülék mellett is rossz jegyeket kap. Sok szülő ilyenkor kemény munkával, gyakorlással igyekszik valahogy megtartani az elfogadható teljesítményt, de sajnos, ez hosszú távon nem hoz

eredményt, inkább csak végképp elveszi a gyermek kedvét a tanulástól. Ehelyett érdemes kideríteni, hogy mi állhat a háttérben, mivel a **tanulási zavar nem pedagógiai jellegű probléma**, vagyis pedagógiai módszerekkel (gyakorlás, korrepetálás) nem orvosolható!

A tanulási zavarokról (diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia) „olyankor beszélünk, amikor az átlagos vagy éppen átlag feletti intelligenciájú gyerek az optimális iskolai vagy nevelési körülményektől függetlenül a tanulás egy vagy több területén jelentős elmaradást mutat. A nehézségek jelentkezhetnek az olvasás, az írás és a számolás, illetve a kitartás, az impulzivitás vagy a szervezőkészség területén.” (Séra és Bernáth, 2004, 267. o.) Vagyis a probléma háttérében nem értelmi vagy érzékszervi fogyatékoság, nem kulturális tényezők, hanem az idegrendszer atipikus fejlődése áll.

A tanulási zavarok diagnosztizálásában a helyileg illetékes pedagógiai-pszichológiai tanácsadó és prevenciós központ a kompetens szerv, ahol az intellektus vizsgálata után speciálpedagógus vizsgálja meg a tanulási készségeket, és az eredmény alapján születik meg a diagnózis. Ha a központ kapacitása engedi, akkor biztosítani tudják a rendszeres fejlesztést is, de sajnos, az állami fenntartású tanácsadó központok jellemzően túlterheltek, és szakemberhiánnyal küzdenek, a fejlesztésre igen korlátozott a kapacitásuk, ezért érdemes magán-, illetve polgári társulásként működő fejlesztőközpontokban is érdeklődni. Ezekből egyelőre nem sok van, de tapasztalataim szerint többségük felkészült szakemberekkel, sokféle módszerrel dolgozik, s magyar nyelven is nyújtanak szolgáltatást.

A jó hír az, hogy a tanulási, figyelmi és egyéb fejlődési zavarokkal lehet teljes értékű életet élni, a **képességeket jól lehet fejleszteni**. Fontos azonban feltérképezni, hogy pontosan

mely területek szorulnak fejlesztésre, de azt is, hogy mik a gyermek erősségei, így tudunk hatékonyan segíteni. Ennél a korosztálynál sem győzöm hangsúlyozni, hogy annál jobb, minél hamarabb kiderül a probléma, mivel sajnos, szinte minden esetben **másodlagos zavarok társulnak az alapproblémához**. A rendszeres kudarcélmény pszichés zavarokat, szorongást okoz, sok esetben az osztály bohócává válnak ezek a gyerekek. Arra biztosítom tehát a szülőket, hogy ha eddig még nem tették meg, keressenek szakembert, ha a gyermek:

- a rendszeres felkészülés ellenére rossz jegyeket kap;
- nem tud képességeinek megfelelően teljesíteni;
- mindennapos a harc és veszekedés a leckeírás kapcsán;
- számolási gondjai vannak;
- nehezen tanult meg olvasni és/vagy rosszul, akadozva olvas;
- nem érti az elolvasott szöveget;
- a tollbamondásokat sok hibával írja meg;
- írása nehezen olvasható, sok hibát követ el;
- nem győzi lejegyzetelni az órai anyagot;
- nehezen tanulja meg a verseket, definíciókat;
- beszéde nyelvtanilag helytelen;
- csoportban nem tud jól teljesíteni;
- túlságosan visszahúzóódó;
- szorong;
- problémák vannak a viselkedésével;
- hiperaktív;
- nincsenek barátai;
- figyelme rövid idejű, könnyen elterelődik;
- szétszórta, feledékeny, rendszeresen elhagyja a dolgait, nem írja fel, mi a házi feladat...

Látható tehát, hogy ha fejlesztésről beszélünk, nem okvetlenül súlyos diagnózisokra kell gondolnunk, hanem a legtöbb esetben egészen hétköznapi problémákra, amelyek

azonban alaposan meg tudják keseríteni a családok életét. Szerencsére még az iskoláskorú gyermekek esetében is módszerek, terápiák széles körű választéka áll rendelkezésünkre; viszont fontos tudni, hogy csodaszer nem létezik. Nincs olyan terápia, amely mindenkinek egyformán használ, inkább módszerek, terápiák optimális, testre szabott kombinációjára van szükség.

Ugyanolyan fontos a környezet támogató, pozitív elvárásokat támasztó, a gyermek igényeihez igazodó hozzáállása és magának a gyermeknek a motivációja, akarata, együttműködése. Arra is érdemes odafigyelni, hogy a „fejlesztés” és a „fejlesztőpedagógus” manapság eléggé divatos fogalmak, ezért mielőtt szülőként bizalmat szavaznánk egy-egy szakembernek, érdemes meggyőződnünk a szakképzettségéről, gyakorlati tudásáról és eredményeiről.

„Mindenki tökéletesnek születik, olyannak, amilyennek. A fejlődése során megnyilvánul, ami benne van, és attól függően lesz sikeres, hogy a környezete mennyire támogatja a fejlődését azáltal, hogy odafigyel a sajátosságaira.” (Dr. Gyarmathy Éva)

(A szerző okl. gyógypedagógus, a párkányi Kiwi Fejlesztőközpont vezetője.)

Felhasznált irodalom:

Hajtó Krisztina, Lengyel Anna, Tóth Anikó, Udvardi Gabriella (2019): Módszertani útmutató kézikönyv a BKFK SEED Fejlődési Skála felvételéhez, Budapesti Korai Fejlesztő Központ, Budapest

Lakatos Katalin, PhD (2003): Az iskolai éretlenség szűrése az állapot- és mozgásvizsgáló teszttel, Új Pedagógiai Szemle, 3. sz.

Séra László, Bernáth László (2004): Az iskolai tanulásra való készenlét, speciális tanulási nehézségek. In: N. Kollár Katalin, Szabó Éva (szerk.): Pszichológia pedagógusoknak, Osiris Kiadó, Budapest

Farkas Bernadett

Az etetési és evészavarok komplex terápiája

Tapasztalataim szerint országunkban az etetési és evészavarok komplex terápiája még gyerekcipőben jár. Ha az evészavar témája kerül szóba, a már jól ismert mentális problémák juthatnak eszünkbe, mint például az anorexia vagy a bulimia. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy az említettekkel küszködő emberek állapota a legkevésbé sem elhanyagolható, ugyanakkor táplálkozási zavaroknak nevezzük az olyan kevésbé ismert etetési és étkezési rendellenességeket is, amelyek nem társulnak testképzavarral.

Sokakat foglalkoztat a kérdés, hogy vajon mit tekintünk pontosan etetési és evési problémának, és kiknél jelentkezhet a leggyakrabban. A csecsemők, kisgyermek és eltérő fejlődésű gyermekek etetési és étkezési problémáinak előfordulási gyakorisága rendkívül magas. Fiúknál és lányoknál egyaránt előfordulhatnak. Megnyilvánulási formáik széles skálán mozognak. Evési és etetési problémákra olyan esetekben érdemes gondolni, amikor a tápszeres etetés vagy a szoptatás nagyon hosszú időtartamú; ha a szülő és a gyermek is stresszes, frusztrált az étkezéstől; ha a gyermek autonómiája az étkezésben nem a korának megfelelő, vagy ha figyelemelterelésre van szüksége ahhoz, hogy egyen. Továbbá etetési és evési rendellenességnek nevezzük, ha a pépes, darabos vagy kevert állagok bevezetése hosszú ideje sikertelen, ha a gyermek csak bizonyos ételeket hajlandó elfogyasztani, és ha rendkívül gyakoriak a visszatérő tüdőgyulladások, amelyek többszöri félrenyelések következtében is kialakulhatnak.

Most, hogy tisztáztuk az etetési és evészavarok fogalmát, felmerül a kérdés, hogy milyen kiváltó okaik lehet-

nek az említett problémáknak. Nagyon hosszú a lista, ezért csak néhányat sorolok fel. Ide tartoznak az organikus okok, mint például a száj, fogak, garat vagy nyelőcső strukturális elváltozásai, gyenge rágóizmok és nyelvmozgások, instabil fej- és nyaktartás, székrekedés, gyomor- és bélrendszeri elváltozások, idegrendszeri érintő problémák, kardiovaszkuláris betegségek, amelyek következményeképp a gyermek evés közben nagyon hamar elfárad. A szenzoros ételavérzió szintén befolyásoló tényező. Ilyenkor a nyelv ízlelőbimbóinak sűrűsége és száma nagyobb lehet, s ez evési és etetési nehézségek kialakulását okozhatja. Végezetül a különböző pszichés problémák, mint például a szeparációs szorongás, trauma, a szülő etetés közbeni lelkiállapota, a gyermek számára váratlan események, fordulatok, mint például költözés, óvoda-/iskolaváltás, s az adaptációs nehézségek ugyancsak kedvezőtlen hatással lehetnek a gyermek megfelelő táplálkozásának kialakulására.

Miért is érdemes belefogni az etetési és evészavarok komplex terápiájába? Legfőképp azért, mert a megfelelő mennyiségű és minőségű táplálék bevitelére jótékony hatással van többek között a növekedésre és az idegrendszer fejlődésére.

Az etetési és evészavarok komplex terápiája kiegészítő terápia. Valamennyi fejlődési terület szorosan összefügg a megfelelő evés kialakulásával. Ha például a mozgás, kommunikáció, önszabályozás, szenzoros integráció, észlelés, érzékelés, gondolkodás vagy figyelem érintett, az etetési terápia mellett a felsoroltakat is fejleszteni kell. A már említett terápiás folyamat lehető-

vé teszi a gyermek számára, hogy az étkezés ne legyen stresszes, ne legyen rossz élmény, és hogy megszokja a korábban elutasított ételek állagát. Minden eset egyedi, ezért a gyermek az étkezési problémájától függően a megfelelő terápiát kapja. A fejlesztéseken megtanítjuk neki az optimális étkezés kialakulásához szükséges helyes pozicionálást, illetve játékosan, folyamatosan szoktatjuk őt a különböző állagú, formájú, hőmérsékletű, illatú, ízű ételekhez, anyagokhoz. Ide tartozik például a tésztagyúrás, joghurttal való ujjfestés, almával pecsételés, pudinggal történő nyelvfestés, amely a megfelelő nyelvmozgások kialakulását segíti, a kukoricatörés és -morzsolás, kölesgolyóval játszott gurítóverseny, hűtött és meleg tárgyak rágcslása vagy a különféle alakú fogkefékkel való fogmosás a száj stimulálásának céljából. A gyermek a fogkefét akár málnaszörpbe mártva is ismerkedhet az ízekkel. A felsoroltakon kívül rengeteg olyan technika létezik még, amely elősegítheti azt, hogy a gyermek közelebbi, pozitív kapcsolatot alakítson ki a táplálkozással. Ezeknek a módszereknek csak a szakember kreativitása szabhat határt.

Rendkívül fontosnak tartom megemlíteni, hogy ez a fajta terápia a szülővel közösen történik. Az étkezések, etetések során lényeges szerepet játszik a gyermek és a szülő közötti megfelelő interakció. Ahhoz, hogy a gyermek meg tudjon barátkozni az étkezéssel, a fejlesztésen látottakat otthoni közegben is rendszeresen gyakorolniuk kell.

(A szerző pszichológus, neurofeedback-tréner, etetés- és evészavar-terapeuta.)

„Egy orvos nem hagyhatja abba a tanulást”

Dr. Mészáros Hideghéty Beáta a Comenius Egyetem Orvostudományi Karán általános orvosi szakon szerzett diplomát 2008-ban, majd a pozsonyi Egyetemi Kórház Pszichiátriai Klinikáján helyezkedett el, két éve a klinika rendelőjében dolgozik. 2013-ban szakvizsgázott pszichiátriából. Tagja a Logoterápiai és Egzisztenciaanalízis Társaságnak, a Szlovák Pszichiátriai Társaság Gerontopszichiátriai Szekciójának. Részt vesz az orvostanhallgatók pregraduális oktatásában. Több tudományos publikáció társszerzője, pszichiátriai kongresszusok aktív résztvevője.

– Doktornő, milyen családi háttérrel választotta az orvosi hivatást?

– Pozsonyi magyar családból származom, van két, nyolc és tíz évvel idősebb nővérem. Magyar óvodába jártunk, majd 12 évig a Duna utcai alapiskola és gimnázium padjait kopattuk. Szigorú neveltetésben volt részünk, az iskolában úgy ismertek bennünket, hogy mi vagyunk a Hideghéty lányok, akiknek szigorú az apukájuk. Így, felnőtt fejjel hálásak vagyunk ezért szüleinknek. Nővérem egyetemet végeztek, ezért nem volt kérdés, hogy én is egyetemre megyek. Kiskoromtól szerettem segíteni az embereken, azért választottam az orvosi pályát. Pszichiáter pedig azért szerettem volna lenni, mert meg akartam ismerni a lélek és a test működését, összhangját, diszharmóniáját, s úgy gondoltam, hogy az utóbbitól szenvedő embereknek is szükségük van segítségre. Sajnos, a mai napig szembe kell nézniük a megbélyegzéssel. Laikusként sokan tartják »bolondnak« azt, aki pszichiáterhez jár. Ez egyáltalán nincs így. Sok páciensem képes száz kilométert vagy még többet is utazni hozzám, nehogy a lakóhelyén megtudják,

hogy pszichiáterhez jár. Mindenkivel megtörténhet, hogy egy adott élethelyzetben segítségre szorul, velem is. Az emberek nálam egyenlők, nem teszek különbséget, és ha tudok, s az időm engedi, a legjobb tudásom szerint próbálok segíteni.

– Az apai szigor miben mutatkozott meg?

– Meg akarta nekünk adni az alapot, hogy legyen kenyér a kezünkben, s ez sikerült is neki. A tanulás nálunk elsődleges volt. Legfiatalabbként sok dolgot átvettem a nővéreimtől, így nálam már befutott folyamat volt. A tanulás mellett zongorára, énekre, sportra: karatéra, kosárlabdára jártunk, szüleink széles spektrumot akartak nekünk nyújtani az életben, hogy aztán tudjunk miből választani.

– Nem lázadtak?

– Én láttam a nővéreimnél, mit szabad, és mit nem, úgyhogy én már nem lázadtam.

– Hol kezdte a pályáját?

– Tizennégy éve, az egyetem elvégzése után itt, a pszichiátriai klinikán kezdtem el dolgozni. Először az osztályokon voltam alorvos, az akut férfi és női osztályon, az akkoriban még működő intenzív osztályon gyakran találkoztam idősebb betegekkel. Van egy nyitott osztályunk, ahol az egyszerűbb esetek gyógyulnak, és egy napi szanatóriumunk azoknak, akik kórházi befekvést nem igénylő problémával küszködnek. Az utóbbi két évben dolgozom a rendelőben.

– Milyen volt a mai napja?

– Nálunk nincs két egyforma nap, soha nem tudom előre, hogy mi vár rám aznap. Van benne adrenalin, sokszor kell rögtönözni, összeegyeztetni, eldönteni, mi az akut eset, és mi az, ami várhat. Néha több esetünk is van egyszerre. Ma nehezebb napom volt, elfáradtam a végére.

– Mennyi időt tud fordítani egy-egy páciensre?

– Az újakra igyekszem legalább egy órát szánni. Mindig reggelre rendelem be őket, velük kezdek, hacsak nem fut be valamilyen akut eset. A következő alkalmakkor a helyzettől függ. Ha valaki rosszabb állapotban van, vagy hosszabb kontrollt igényel, próbálok annyi időt szakítani számára, amennyire szükség van.

– Egy pszichiátriai rendelő különbözik a fekvőbeteg-ellátástól. Milyen esetekkel találkozók?

– Mi a pszichiátriai klinika rendelője vagyunk, tehát nem hagyományos körzeti rendelőről van szó, ahová csak a berendelt betegek mehetnek. Természetesen ilyen is van, de naponta jönnek új páciensek, akiket meg kell vizsgálni. A pandémia óta folyamatosan növekszik a számuk, országos viszonylatban pszichiátriai vizsgálatra egy-három hónap a várakozási idő. Vannak betegeink, akik egy, de akár húsz, harminc éve is járnak hozzánk. Az akut eseteket, amelyeket nem lehet előre betervezni, napközben mi látjuk el, délutántól pedig az éjjeli ügyeletes. Van, akit mentő hoz be, vagy különféle rendőrségi ügyeknél, például előzetes letartóztatáskor, ha szükségesnek tartanak pszichiátriai vizsgálatot, illetve a börtönben lévők által elkövetett különféle kihágásoknál is kéri a segítségünket. Konzíliumokat is tartunk. A kórházi osztályokról – belgyógyászat, sebészet, neurológia – szintén küldenek hozzánk beteget vizsgálatra, és ha szükséges, mi megyünk az osztályra.

– Mentővel milyen esetekben visznek be beteget?

– Például ha valaki alkohol vagy egyéb drog hatása alatt van, kihágásokat követ el, öngyilkossággal fenyegetőzik, esetleg meg is kísérelt va-

lamit, összeveszik valakivel, és verekedéssé fajul a dolog, s még sorolhatnám.

– *A súlyosabb esetek feltehetően az orvost is megviselik.*

– Nem annyira egy-egy, hanem ha több akut eset összejön egy nap, az visel meg. Pszichikailag elfárad az ember.

– *Említette, hogy a test és a lélek működését akarta megfigyelni. Sikertült ez a tanulmányai és a praxisa során?*

– Bárki akkor jó orvos, ha mindig tanul, ha nem hagyja abba a tanulást. Amellett, hogy elvégeztem az orvosi egyetemet, szerettem volna még többet nyújtani a betegeknek, ezért vettem részt a hosszú távú pszichoterápiás képzésen. Újabb nyolc évembe került, de nem bántam meg. Állandóan fejlesztem, továbbképezem magam, és próbálom a legjobbat nyújtani a pácienseimnek.

– *A köztudatban az él, hogy ha valaki elmegy a pszichiáterhez, az gyógyszert ír fel neki, ebből áll a kezelés.*

– Nem minden esetben van szükség azonnal gyógyszeres kezelésre. Néha elég pszichoterápiás elemeket alkalmazni, illetve mivel a rendelőben időhiány miatt nem tudok ezzel teljes mértékben foglalkozni, egyes betegeknek javasolni szoktam az egyéni pszichoterápiát.

– *Szó volt róla, hogy növekszik a pszichiátriai betegek száma. Ez a kor számlájára írható, amelyben élünk?*

– Még a járvány következményeit sem hevertük ki, és jött az orosz-ukrán háború, a növekvő árak, a globális bizonytalanság érzése. Egyre többen telefonálnak a rendelőkbe, hogy időpontot kérjenek. Megnőtt a szorongások, depressziók, pánikrohamok, fóbiák, alvászavarok száma, gyakoribb lett a túlterheltség érzése, öngyilkossági kísérlet, alkoholfogyasztás s az ebből eredő problémák. Rendelőkben a mentális, pszichés zavarok széles spektrumával találkozunk. De vannak más diagnózisok is: demencia, kényszerbetegségek, bipoláris zavar, mánia, szorongásos zava-

rok, fóbiák, függőségek, pszichotikus zavarok, szkizofrénia, szkizoaffektív zavarok, mentális retardációk, személyiségzavarok, anorexia, bulimia. Széles a skála.

– *A pszichiátriai betegségeket meg lehet gyógyítani?*

– Vannak, amelyek meggyógyíthatók. Elérhető olyan szint, amikor az ember gyógyszer nélkül tud tovább élni; esetenként visszajöhet az adott panasz, máskor nem. Ilyenkor szoktam ajánlani a kombinált terápiát: gyógyszer és pszichoterápia. A gyógyszerek a kémiai részt elvégzik az agyban, de a háttérben zajló okot, esetleg traumát nem tudják feldolgozni. Erre nagyon jó a pszichoterápia. Májusban Légen megkezdte működését az Aranykert Pszichoterápiás Központ, konzultánsként támogatom őket. Nagyon örülök, hogy a Csallóköz magyar nyelvű pszichoterápiás központtal gazdagodott. A Melioratio Magán Gyógypedagógiai Tanácsadó- és Oktatóközpont csapatával is együttműködöm mint konzultáns; a szülőknek próbálok segítséget nyújtani.

– *Amiatt is többen felkeresik, hogy magyar szakembert szeretnének.*

– Igen, sajnos, kevés a magyar szakember, főleg Pozsonyban, és ha felkeresnek, próbálok segíteni. Szlovákia különféle helyeiről voltak már pácienseim.

– *Tagja a Logoterápiás és Egzisztenciaanalízis Társaságnak. Mondana többet ezekről az irányzatokról?*

– A pszichoterápiának több irányzata van. Az egzisztenciaanalízis a figyelmet az ember belső világa, a belső érzelmek, emóciók, az élet alapkérdései, az individualitás felé összpontosítja, az életünk leírására törekszik születésunktól a mai napig. A logoterápia az egzisztenciaanalízis speciális része, ahol a figyelem inkább a külső világra, tehát az élet értelmének kérdéseire irányul. Én mint egyén a belső és a külső világ között

dialógust folytatok, én irányítom az életemet. Röviden így tudnám jellemezni.

– *Az ilyenfajta továbbképzésen való részvételt miért tartja fontosnak?*

– Amíg az akut osztályokon dolgoztam, nem volt olyan érzésem, hogy más formában is segíteni kellene az embereken, de amikor a nyitott osztályra kerültem, úgy éreztem, hogy a gyógyszeres terápián kívül szükség volna másképpen is közelíteni hozzájuk. Az egyetemen pszichológiából tanultak kevésnek bizonyultak, több ismeretre lett volna szükségem, ezért választottam ezt az irányzatot, valamint azért, mert bár a gyógyszerek valamilyen szinten segítenek, a háttérben lévő problémákat nem oldják meg. Mélyebbre kell ásni, kommunikálni, beszélgetéssel, terápiával lehet csak őket kezelni. Remélem, a jövőben lesz módom alkalmazni. Most vagyok a nyolcadik év végén, bízom benne, hogy idén sikerül befejeznem. Ez hosszú távú képzés, nyolctól tizenöt évig is tart.

– *Ennek az irányzatnak a képviselője Viktor Frankl. Ő holokauszt-túlélő, mint a kassai származású, Amerikában élő pszichológus, Edith Eva Eger.*

– Meg Fahidi Éva. 96 éves, ő is író. Nagyon jó könyvek vannak. Ami az élet értelmét illeti, minden téren példát veszek róluk. Ennek a továbbképzésnek volt egy különálló része, amely a traumaterápiával foglalkozott. Egyéves iskola volt Prágában, azt is elvégeztem.

– *A holokauszt óriási trauma volt azoknak, akik megélték. Most milyen traumákat kell gyógyítaniuk?*

– A háborúval kapcsolatban ismét gyakrabban használjuk a trauma fogalmát, mint korábban. Beszélhetünk elsődleges és másodlagos traumatizációról, illetve a poszttraumás stressz zavaráról, amely egy pszichológiai traumátikus esemény után alakul ki. Elsődlegesek a menekül-

teknek a saját bőrükön megélt traumái, másodlagos traumatizációval akkor találkozhatunk, amikor a hírekben, tudósításokban látottak, a menekültek által elmondottak traumatikus mélységgel érintenek meg bennünket. Rendelőnkben menekültekkel is találkozunk, ezért fontos nekünk is, nekem is, hogy tudatosan gondoljunk lelki egészségünk megővására. Fontos a pszichohigiéné, hogy ki tudjunk kapcsolni. A poszttraumás stressz zavar később jelenik meg.

– *Ebben a bonyolult, nem könnyű helyzetben hogyan tudjuk megőrizni lelki egészségünket, hogy ne kelljen gyógyszerhez nyúlnunk?*

– Helyes életmóddal. Nem kell bonyolult dolgokra gondolni: a józan paraszti észre kell hallgatni. Meg kell tartani a napi bioritmust, ne pörögjünk túl, ha véletlenül mégis, akkor lassítsunk, hallgassunk a testünk és a lelkünk jelzéseire. Ügyeljünk a helyes táplálkozásra, elegendő vitaminbevitelre gyümölcs-zöldség formájában, minimalizáljuk, ill. kerüljük el az alkoholfogyasztást, nem beszélve a drogról, a dohányzásról. Nagyon fontos az énidő. Ne mindig mások problémáival foglalkozunk: kell a nap folyamán fél óra vagy akár csak tíz perc, amikor azt csinálunk, amit szeretnénk, ami feltölt. Mindenki számára fontos a kiegészítés ellen is a pszichohigiéné. Egyfajta megelőzés, én is alkalmazom, tudatosan élek vele. Nálam jól bevált a ventiláció, azaz a dolgok »kibeszélése« és a fizikai munka. Amikor a testem fárad, a lelkem töltődik. Szeretek kertészkedni, füvet nyírni, autót vezetni, közben zenét hallgatok. Jó a sport is, a futás, edzés. Nem utolsósorban a család, a barátok, elemi dolog, hogy az embernek legyen háttér. Fontos a természet, az állatok, az élőlények világa. Mindenkinek más. A művészetek, könyv olvasás, akár egy kis édes semmittevés, pihenés is ide tartozik. Né-

ha épp erre van szükségünk, nyugodt szívvel engedjük meg magunknak. Egy nyári estén kint feküdni, és csak az eget, a csillagokat nézni jó kikapcsolódás lehet. Nem ajánlom állandóan figyelni a híradásokat, mert az nem tesz jót senkinek. Osszuk be, hogy naponta csak kétszer, reggel és este nézzük meg a híreket, s éljük úgy az életet, itt és most, ahogy van. A jövőt nem tudom befolyásolni, nem tudjuk, mi vár ránk. Amíg tudjuk, éljük azt az életet, és örülünk annak, amink van.

– *Hogyan tudja megvédeni a családját a sok negatív hatástól és olyan eseményektől, amelyek óhatatlanul megérintik?*

– Megegyeztem a családdal, hogy ha észrevennék, hogy változnék, idejében szóljanak. Van egy vicc: »Mi a különbség a pszichiáter és a páciens között? – Csak annyi, hogy a pszichiáternek kulcsa van a rendelőhöz.« Egyelőre nem szóltak. Félretéve a tréfát: akarva-akaratlanul biztosan alakított a személyiségemen a szakma, ez a tizennégy év a klinikán, a sok pozitív és negatív tapasztalat, a nyolcéves pszichoterápiás képzés. Más rálátásom van egyes dolgokra. Ami másnak probléma, számomra nem minden esetben az.

– *A gyakorlata során volt-e olyan sikerélménye, hogy valakit meg tudott gyógyítani, akár reménytelen esetet megmenteni?*

– Igen, mindennap jó érzés tölt el, még ha ilyen nehéz nap van is mögöttem, mint ez a mai is, hogy segítettem, illetve a legjobb tudásom szerint próbáltam segíteni az embereken. Az még jobb érzéssel tölt el, amikor sikerül kompenzálnom a helyreállítanom egy-egy nehéznek tűnő esetet, amikor a páciens megköszöni a kedves, emberséges bánásmódot, hogy meghallgatta őt valaki, esetleg tanácsot is adott neki. Több ilyen pozitív élményem is van.

Tóth Erika

Akkor boldog, ha énekelhet

A dunaszerdahelyi családi ház udvarán három kutya hancúrozik, és egy nyolcéves leopárdteknős élvezi a napsütést. „Márknak volt a szíve vágya a teknős. Amikor a győri állatkertben jártunk, csak a teknősök érdekelték – mondja Plavucha Livia, az agyi gyermekbénulásban szenvedő fiatalember édesanyja. – Bécsben a schönbrunni parkban levő kis állatkertben is csak a teknősbékákat kereste. Végül Pozsonyban vettük meg. 10 dekás kis kövecske volt, mikor meglátta, elkezdte simogatni. Semmiben nem tudok neki nemet mondani. Olyan sok mindentől megvan fosztva, nem tud futkározni, biciklizni, korcsolyázni. Az ablakon át figyeli az utcán zajló életet. A teknőst terráriumban tartjuk, időnként kihozzuk napozni, 15 éves korára 15-20 kilós lesz. Cseh videóban hallottam egy állatgondozótól, hogy ezeknek az óriásteknősöknek erős szociális érzékük van. Az embert képesek megtámadni, de a sérültet nem bántják. Eltűrik például, ha mozgássérültek mennek közéjük, vagy ha látássérült emberek végigtapogatták, simogatták őket. Számomra is meglepő, hogy a mienknek milyen szoros a kapcsolata Márkkal. A terrárium melletti kisasztalnál Márk délutánonként hangosan szokott olvasni, s a teknős már a sarokban várja, hogy mikor jön. Ha pedig lent, a földszinten gyakorol, énekel, a terrárium másik oldalán áll, nézeget, és hallgatja.”

Márk története sokban hasonlít azokéhoz, akik súlyos fogyatékos-sággal élnek, ugyanakkor egyedi, mint ahogy minden ember sorsa más és más. Édesanyja egyedül neveli, segítséget a velük élő nagymamától kapnak, meg attól a sok-sok angyaltól, akikkel az életük során találkoznak.

– Úgy érzem, hogy ott fönt nagyon szeretik és támogatják, s mindig küldenek olyan földi angyalt, aki viszi őt előre. Az első egy rehabilitációs nővér volt. Márk egy hónapos korában eljött hozzánk a kórházba, pedig akkoriban ez nem volt szokás, és megmutatta a Vojta-módszert, hogyan kell vele tornázni. Ez nagy szerencse volt, mert ha később kezdjük el, már nem lehetett volna rajta segíteni. A születésekor és pár nappal utána annyira súlyosan sérült, hogy az orvosok lemondtak róla. Hosszú vajúdas után végül császármetszéssel született. Szombat este volt, nem foglalkoztak vele, három nap múlva vitték csak el Pozsonyba, a kramárei kórházba, úgy mond, meghalni. Az első évben úgy is beszéltek velünk, nem is figyeltek oda rá. A főorvosnő, akihez aztán évekig jártunk, később elmondta, olyan állapotban került hozzájuk, hogy nem volt remény életének a megmentésére. Életben maradt, de sajnos, súlyos állapotban. Eleinte fogalmam sem volt róla, hogy ennyire sérült. 10 hónapos korában a családban volt egy hat héttel fiatalabb fiú, szülei dicsekedtek, hogy mi mindent tud: ül, mászik, ha fogják, már lépked, és Márk csak akkor kezdett hasra fordulni, amit már 2-3 hónapos korában kellett volna. Akkor döbbsentem rá, hogy nagy lehet a baj. Hogy ne essek depresszióba, az orvosok nem merték megmondani, milyen súlyos az állapota. Tíznapos volt, amikor a pozsonyi kórházban azt mondták, ha tornázni fogok vele, egykettőre rendbe jön. Aztán rá kellett döb-

bennem, hogy ez nem olyan egyszerű.

Két hónapos volt, amikor hazajöttünk a kórházból. A könyvtárból könyveket kölcsönöztem, és az orvosi szakvéleményben található összes latin kifejezést áttanulmányoztam, nem nagyon értettem őket. Tudtam, hogy nem lesz könnyű, de az ember nem akarja a szívéhez engedni, hogy kilátástalan a helyzet. Küzdöttem ellene. Eleinte naponta ötször tornáztunk a Vojta-módszerrel. Nem is fért bele más a napomba: levetkőzni, tornázni, felöltöztetni; megettettem, kicsit játszottunk, séta, fürdetés, altatás, és kezdődött előlről. A sok tornával alapoztam meg, hogy eljutottunk idáig, s ebben egy másik angyal, Imelda nővérke is a segítségünkre volt. Hozzá Dénesdre jártunk rehabilitációra, és a mai napig jó barátságban vagyunk. Ő aján-

Márk a Carissimi komáromi ünnepségén (Cséfalvay Á. András felvétele)

lott egy olyan játékot, amelynek a segítségével Márknak sikerült megtanulnia a váltott lábbal-kézzel való mozgást. Négyéves korában Pozsonyban is meglepődött a doktor-nő, hogy felült, és megtette az első lépéseket, mert ahogy mondta, ilyen mértékű agysérüléssel mentálisan nulla fokon, mozdulatlanul fekszenek a gyerekek. A mai napig minden reggel tornázunk. A házon belül négy lábú bottal jár, a nagymamával járókerettel megy sétálni, és ha többet akarunk csavarogni, akkor kerekesszékekben van. A kerekesszéket próbáltam elkerülni, de sajnos, nem sikerült.

– *Járt óvodába, iskolába?*

– Heti egy-két alkalommal hordtam óvodába. Az igazgatónő fantasztikus volt, de mivel Márk súlyosan allergiás, minden látogatás után megbetegedett, ezért nem sokáig járhatott. 3 és fél éves kora óta jártam vele pszichológushoz, hogy ne sérüljön lelkileg a testi sérülése miatt. Hétévesen kezdett el normál iskolába járni integrált tanulóként. Sajnos, a tanító nénije nem tudta kezelni, ezért a pszichológus is azt ajánlotta, hogy ne maradjon ott, mert a fejlődése látná kárát. Anyukám alapiskolai pedagógus, akkor már nyugdíjas volt, így egyéni tantervvel Márk itthon maradt, a nagymama tanította, negyedévente vizsgázott. A felső tagozatot a speciális alapiskola tanulójaként végezte, hasonlóan egyéni tantervvel. Nagyon szorgalmas, nagyon akar. Támogatom abban, ami megy neki, ami pedig nem, azt próbálom kompenzálni olyan dolgokkal, melyek örömet szereznek neki.

– *Hogyan derült ki róla, hogy van zenei tehetsége?*

– Szeretem a zenét, és amikor kicsi volt, gyakran hallgattam Vivaldit, Mozartot, Csajkovszkijt, és közben mindig mondtam neki, hogy éppen milyen darabot teszek fel. Egyszer

Édesanyjával és Keszegh Béla polgármesterrel Komáromban

megkérdeztem, hogy felismeri-e, amit éppen feltettem, és olyan részeknél is felismerte, ahol én bizony nem tudtam volna. Így jöttem rá, hogy nagyon jó a zenei hallása és a zenei memóriája. De először az állapotával foglalkoztunk. Műtéteken esett át, kétszer műtötték a lábával, aztán a szemével, súlyos epilepsziával küszködtünk. Szeretett CD-ket hallgatni, szívesen énekelt. 19 éves volt, amikor egy ismerősünk hallotta énekelni, ő hívta fel a figyelmem arra, hogy nagyon tehetséges. Elvittem a zeneiskolába, hogy szakember is hallgassa meg. A tanárnő is tehetségesnek tartotta, de a kora miatt csak négy évig járhatott oda. Néhányszor felléptek együtt, megízlelte a tapsot, nagyon tetszett neki. Megkérdeztem a klienseimet, nem tudnának-e zenetanárt ajánlani, így kerültünk el Budapestre egy nagyon aranyos, felvidéki származású tanár-

nőhöz, Kádek Henihez. Általa ismertük meg Budapest egyik legjobb zenészét, Kovács Pétert, művésznevén Kovaxot, aki szintén vállalta az oktatását. Ő készíti számára a zenei alapokat Bayer Sándor stúdiójában, ahová a legismertebb művészek is járnak. Hetente kétszer van órájuk. Az egyikre viszem őt Pestre, a másikat pedig online tartja. Hat évig jártunk Henihez, de személyes okokból nem tudta tovább vállalni, ezért most már Pozsonyban, Jana Daňovánál folytatja az énektanulást, oda hetente egyszer viszem. Angol dalokat is énekel. Ötéves kora óta tanítatom angolul; kétnyelvű mesekönyvet olvas, az egyik oldal szlovákul, a másik angolul van. Nagyon szeret olvasni. E-könyveink is vannak. Minden ünnepi alkalomra könyvet kap ajándékba. A nagypapája hároméves korától tanította magyarul, és hogy szebben s jobban

tudjon magyarul beszélni, magyar könyveket is olvas. Két éve pedig olaszul kezdett tanulni, hogy értse az olasz dalszövegeket. Közben rengeteg e-könyvhöz jutottam cseh nyelven. Egy osztálytársam kérésére CD-t is készítettünk nyolc karácsonyi dallal. Száz darabot rendelt belőle az üzlettársainak és alkalmazottainak. A sikeren felbuzdulva úgy döntöttünk, hogy legyen másik CD-je is, amely nem alkalomhoz kötött, most dolgozunk rajta Kovaxszal. Ezen versek is lesznek. A CD témája Márk vallomása a világról, ahogy ő látja a világot. Így jöttek sorban életébe a földi angyalok, akik viszik előre, támogatják, segítenek bennünket. Fantasztikus emberekkel van körülveve.

– *Az utazások Pestre, Pozsonyba, a fellépésekre rengeteg pénzbe kerülnek. Vannak szponzoraik?*

– Az eredeti szakmám mezőgazdasági mérnök, agronómus, de miután Márk megszületett, ezzel felhagytam. Kozmetikusként dolgozom, a szociális támogatásból nem tudnánk megélni. Minden pénzt én teremtek elő, vannak olyan klienseim, akik az adójuk 2%-át ajándékozzák neki.

– *Márk a fellépéseken széken ülve énekel; ezt mindenhol viszik magukkal. Van a székek története?*

– Kerekesszékekben nem tud énekelni, olyanra van szüksége, amely stabilan megtartja. Korábban műanyag székek voltak, erre egy régiségboltban találtam rá. Megtetszett, éppen befér az autóba.

– *Gondjai ellenére nagyon pozitív az életszemlélete. Hogyan tudta megőrizni a jó kedélyét?*

– A sok földi angyalnak köszönhetően, akik körülvesznek és segítenek. Egyikük a mama, aki nélkül nem tudnék dolgozni, hiszen Márknak 24 órás felügyeletre van szüksége. Elvan egyedül is, de mindig telefonkapcsolatban vagyunk, mert

emeletes házban lakunk. A mama főz is ránk, mindkettőnknek speciális, glutén- és laktózmentes diétánk van. A házban rendeztem be a kozmetikai szalonomat, így könnyebb beosztanom az időmet. Hétfőn Pestre járunk, szerdán délután Pozsonyba megyünk, péntek délelőtt rehabilitációra, masszörhöz hordom; este nyolcig dolgozom, szombat pedig egész nap. Pesten is van egy angyalunk, az anyukám húga, szükség esetén pár napot a lakásában tölthetünk. Ez tart meg engem, hogy mindig van megoldás. Ha valami baj van, jön a megoldás, támogatás. És Márk, aki mindig mosolyog, mindennek nagyon tud örülni. Ha esik az eső, ő mosolyog a napocska helyett.

* * *

Slezák Erika is egyike azoknak, akik felkarolták Márkot. Az autistákat támogató Konrádko Polgári Társulás elnöke, s egyúttal a nótaesteket szervező Magnólia Trió Pt. vezetője. Fellépési lehetőséget biztosít számára, mivel rendkívül boldoggá teszi a fiatalembert, ha közönség előtt szerepelhet.

„2019-ben fiam, Koni iskolájában, a dunaszerdahelyi készségfejlesztő iskolában tartott karácsonyi műsoron felfigyeltem egy férfihangra, a többiekénél jóval érettebb produkcióra. Hátul ültem, nem láttam mindenkijét jól. Egy hosszú hajú, szemüveges, szakállas srác ült elől, ő volt Márk. Kitűnt a többiek közül, nem tudtam, hogy a mozgássérülése miatt énekel ülve. Előrementem, éppen az anyukája mellé ültem le, és rögtön meghívtam a legközelebbi Ki mit tud?-ra, amelyet aztán a járvány miatt csak online tudtunk megvalósítani. Mivel gyakran fellépnek különböző alkalmakkor, viszem magammal őt is, és sorra aratja a sikereket. Egyébként kevés lehetősége

van fellépni, a műsorszervezők valami miatt nem nagyon hívják. Pedig annak köszönhetően, hogy Budapestre járt énekórára, jó a repertoárja, s nagyon jól felkészült. Már duettet is énekeltünk; a kedvemért operettdalt is megtanult, bár az nem a zsánere, én meg többnyire azt adok elő.

Van egy nótás, dalolós csapatunk, ő lett a műsorunk egyik főszereplője. Ha az énektársam nem jöhet, Márkkal gond nélkül elő tudunk adni egyórás produkciót, olyan a repertoárja. Mindig idejében, felkészülve érkezik, még az öltözetében is alkalmazkodik hozzám. És mindig mosolyog. Úgy látom rajta, hogy, amikor színpadon van, és énekelhet, boldog. Anyukáját is ez teszi boldoggá.”

* * *

Márk meghívást kapott Komáromba, a Carissimi Nonprofit Alap jubileumi ünnepségére, és elénekelt Presser Gábor Valaki mondja meg című dalát.

„Szeretem ezt a dalt, én is kérdzem vele együtt, milyen az élet, mert én a helyzetem miatt nem tudom megismerni” – magyarázta, majd örömmel újságolta, hogy mennyi kedves ember gratulált neki a fellépése után. Komárom polgármestere, Keszegh Béla miután megtudta, hogy olaszul tanul, megígérte neki, hogy összehoz számára egy találkozót olasz feleségével. Csiba Júlia, Szarka Gyula zenekarának énekesnője is leült melléje, megkérdezte, mióta tanul énekelni. Beszélgetésük során az is kiderült, hogy egy évben születtek, és Márk csak két héttel idősebb nála. Nagy örömet szerzett neki Bozóky Balázs budapesti költő, műfordító elismerése is, aki még CD-t is vásárolt tőle.

T. E.

Kerekesszékből is lehet porszívózni

A Szövetség a Közös Célokért társadalmi összetartozást erősítő programjának egyik meghatározó eleme a lassan két éve elindított projekt, amely a mozgáskorlátozott fiatalok részére mentorálási folyamatot biztosít, hogy felismerjék szerepvállalásuk fontosságát. A projekt résztvevői nyíltan vállalják mozgáskorlátozottságukat, emellett egyfajta speciális szerepkörrel azonosulva személyes példájukon keresztül segítik sorstársaik, kortársaik társadalmi elfogadását, beilleszkedését. Egyiküket, Nagy Gábort előző számunkban mutattuk be. Most ismerjék meg Bazsó Eriket, aki terveiről beszél, és várja kortársai, sorstársai csatlakozását.

A Dunaszerdahelyen élő fiatal ember bővelkedik optimizmusban, életkedvben, álmokban, ötletekben és tervekben. Jókedvűből akár másoknak is jutna. Pedig kiskorától kerekesszékből ül, azzal közlekedik, s bár neki is voltak és vannak ne-

Erik édesanyjával

hézségei, illetve korlátai az életben, igyekszik mindig az élet napos oldalát nézni. Beszélgetésünk során ez és még egyéb is kiderült róla.

„Nyitott hátgerinccel születtem, s már óvodáskoromban megkaptam első kerekesszékeket. Helyben jártam alapiskolába, itt is érettségiztem, és különösebben nem tapasztaltam megkülönböztetést az emberek részéről. Voltak ugyan, akik rácsodálkoztak a helyzetemre, de velük higgadtan, nyugodtan elbeszélgetve elmagyaráztam, hogy semmivel sem érzem kevesebbnek, értéktelenebbnek magam, mint egészséges társaim. És már nem csodálkoztak. Nagy könnyebbség, hogy édesanyámmal és nagymamámmal élek, akik szeretettel gondoskodnak rólam. Édesanyám autótól bárhová elfuvaroz. Így volt megoldható az is, hogy Győrben tanulhassak, elvégezhessem a Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Karán a szociálpedagógiai alapképzést, illetve kulturális mediáció szakon a mesterképzést. Az egyetemen annyira elfogadók, megértők és segítők voltak, hogy ha kellett, társaim-kollégáim megoldották számomra a lépcsőn, liften való közlekedést, a dékán úr pedig még azt is elintézte, hogy egy-egy előadást olyan teremben tartsanak, amely könnyen megközelíthető számomra. Megkülönböztetés más téren nem volt, a tananyag részemre is kötelező volt, én azonban mindig szívesen tanultam. Tanulmányaim befejezése után szeretnék munkához jutni, jelenleg állást keresek. Ez nem könnyű feladat, megélem a visszautasítást is, de bízom benne, hogy találok a végzettségemnek megfelelő munkát, amelyet élvezettel végzek, és hasznos is tudok lenni.”

Beszélt arról is, hogy a városban szívesen közlekedik kerekesszékevel, a keze ép, erőnléte jó, megbirkózik a járgánnyal, és örömmel van az emberek között. Azonban az évek során bőven megtapasztalta azokat az akadályokat, amelyek megnehezítik a mozgáskorlátozottak életét. Ha egy épületben nincs felvonó, mégpedig kellő méretű, elég tágas, embert próbáló erőfeszítés az emeletre feljutni még segítséggel is. Az épületek bejáratánál sincs mindenhol rámpa, amelyen felgurulhatnának. A járdaszegélyek rendszerint olyan magasak, hogy ugyancsak nem egyszerű „felkapaszkodni” rajtuk. Ezért mielőtt útnak indul valamerre, megtervezi az útvonalat, és kikerüli azokat a szakaszokat, ahol ilyen akadályok tennék próbára nemcsak őt, hanem a kerekesszéket is. Ezeket a gondokat mindenképpen orvosolni kellene.

„Mára már a sokadik kerekesszékeket használok, hiszen idővel elhasználódtak, és mások lettek az igényeim is. A kérelmeket mindig az illetékes szociális ügyi osztályra nyújtjuk be, majd kiválasztjuk, megrendeljük, és legyártják. Legutóbb egy külföldi cég szakemberei jöttek el, méretet vettek, meghallgatták az elvárásaimat, majd elkészült a darab. Azért is jó, ha sorstársakkal vagyunk kapcsolatban, mert kicserélhetjük tapasztalatainkat, megoszthatjuk az új információkat, tanácsokat adhatunk egymásnak akár a segédeszközökre vonatkozóan is. A kerekesszék nekünk nagyon fontos, életünk része, ezért nem mindegy, hogy milyen. Bírnia kell az erősebb igénybevételt, s kényelmesnek kell lennie. Egy ilyenhez Antal Ágota jóvoltából jutottam hozzá, aki kupakgyűjtést szervezett, és a bevételéből készült el a jármű”.

A mentori projektet nagyon áldásos kezdeményezésnek tartja. Szívesen venné, ha a Facebookon levő profilján mások is csatlakoznának hozzá, és csoportot alakíthatnának ki. Számos elképzelése van a jövőre nézve, s ezeket másokkal összefogva bizonyára könnyebben valósíthatná meg. Egy társával már tervezi, hogy Bósnél, a Duna-parton kialakíthatnának egy akadálymentes mólót, ahová mozgássérültek, kerekesszékesek is eljuthatnának. Szeretnék felhívni az illetékesek figyelmét arra is, hogy a művelődési központokban úgy helyezték el a nézőtéri széksorokat, hogy ne csak az utolsóban kaphassanak helyet. A közintézmények mellékhelyiségeinek tervezésekor is gondoljanak a mozgássérültekre, építsenek tágasabbakat, és tegyék akadálymentessé az odajutást. Erik a mentori projekt keretében ezekre szeretné elsősorban fordítani a figyelmet. Úgy érzi, sorstársaival összefogva többet tudnának elérni mind saját, mind a többiek érdekében. Várja tehát a Facebookon mindenkinek a jelentkezését, aki fogyatékossgal él, akinek nem közömbös a saját és társai sorsa. Nem sajnálatot, hanem segítséget kérnek és várnak el. Az együttérzés nagyon kellemes, mindenkinek jólesik, ha nem hagyják

A műhelymunka résztvevői (Forrás: Facebook Peer to Peer)

magára, de a konkrét tetteket is joggal várják el. Erik ellátja magát, a kerekesszékből még porszívózik is, de sokan vannak, akik segítségre szorulnak, akik elvesznek a hivatalos ügyek útvesztőjében, és azt sem tudják, mi járna nekik a törvény szerint.

„Gyermekkorom óta barátaim a könyvek, továbbá szívesen sakkozom, jelenleg meg az interneten talált útmutatás alapján ukulelén tanulok játszani. És nagyon szeretem a kutyákat. Kipróbáltam egyszer a kutyatartást, de rájöttem, hogy egyikünknek sem felel meg: a ku-

tyust korlátozta, hogy igyekeztem őt állandóan, még sétálás közben is pórázon tartani, számomra pedig veszélyes volt, hiszen bármikor elránthatott, és akár fel is borulhattam volna. Kutyamenhely és kutypark létesítése azonban ott van a terveim között. Olyan kutyparkot szeretnék, ahol a mozgássérültek is nyugodtan sétáltathatják kedvenceiket. Ha ez megvalósulna, akkor még én is vállalhatnám egy kutya gondozását” – zárta beszélgetésünket bizakodva Erik.

Benyák Mária

§ Törvénymódosítás

2022. március 19-én a szlovák parlament jóváhagyta az egészségügyi ellátásról szóló törvény módosítását. Ennek értelmében azok a súlyosan fogyatékos személyek, akik nem képesek a megfelelő tájékoztatás alapján bejegyzésüket adni egészségügyi beavatkozás elvégzéséhez, jogosultak lesznek arra, hogy az intézményes ellátás során egy hozzájuk közel álló személy jelen lehessen. Ez azonban nem zavarhatja magát az egészségügyi ellátást.

A mindennapi életben gyakran adódnak olyan helyzetek, amikor a súlyos fogyatékossgal élő személynek (osoba s ťažkým zdravotným postihnutím) tekintettel a korlá-

tozottságára szüksége van egy hozzá közel álló személy jelenlétére, hogy az egészségügyi dolgozók tudják, hogyan bánjanak vele.

Ez könnyítést jelenthet az egészségügyi személyzetnek is, hiszen a hozzátartozó segíthet a mindennapi ellátásban, ha ezt az érintettnek az egészségi állapota megengedi.

Ez a jogosultság nem terjed ki a járóbeteg-ellátásra s azokra a személyekre, akik büntetés-végrehajtási intézetben büntetésüket töltik.

A törvénymódosítás 2022. május 1-jén lépett hatályba.

Forrás: Správa ZMOS, NR SR

Hanuliak Ildikó

Környezetvédelmi készségek fejlesztése

Sikeresen elkezdődött Az ökológiai tudatosság és kultúra innovatív alakítása a környezetvédelmi készségek fejlesztésével és az értelmi fogyatékkal élő személyek szemléletformálásával című projekt, amelyet főpályázóként a nagymegyeri Együttműködéssel a Jobb Jövőért Polgári Társulás az Erasmus+ program társfinanszírozásával magyarországi, romániai és szlovákiai partnerszervezetekkel együttműködve a 2022-től 2024-ig terjedő időszakban valósít meg. A projektbe szlovákiai partnerként a Dunaszerdahelyi Értelmi Sérülteket Segítő Társulás kapcsolódik be.

A környezet iránti pozitív magatartás kialakítása jelenleg az egyik legfontosabb prioritás. A fenntartható környezeti fejlődésnek globális dimenziója is van, s az egyének és csoportok mentalitásának, viselkedésének, életmódjának megváltoztatását igényli. A környezeti vonatkozású készségekre és kompetenciákra minden polgárnak szüksége van, beleértve az értelmi fogyatékossgal élő, hátrányos helyzetű csoportokat is. Oktatásuk különleges gondosságot igényel, figyelembe véve egyéni szükségleteiket és körülményeiket, hogy az élet különböző területein mindenki fel tudja ismerni a maga számára adódó lehetőségeket. Napjaink folyamatosan változó világában egyre fontosabbá válik az értelmi fogyatékossgal élők befogadó oktatása. Fontos, hogy a személyes, szakmai és civil életben egyaránt aktívan elő tudják segíteni a fenntartható környezeti fejlődést.

Az előkészítő fázisban megállapítottuk, hogy a partnerországokban a környezettudatosságra való nevelés,

oktatás és képzés főként a formális oktatás keretében zajlik. Nem formális oktatás ezen a területen elsősorban az óvodások, általános és középiskolás tanulók számára biztosított. A szükségletelemzés azt mutatta, hogy az értelmi fogyatékossgal élő felnőttek környezeti nevelése terén nagy az elmaradás. Nem kormányzati szervezetek segítségével történik, s a közvetlen célcsoport élethosszig tartó tanulásban való részvétele alacsony. A projekt résztvevői olyan átfogó környezeti oktatási anyag létrehozásán fáradoznak, amely az értelmi fogyatékossgal élő felnőttek környezeti készségeinek főként tapasztalati tanuláson keresztül történő fejlesztésére összpontosít.

A projekt fő célja társadalmi befogadásuknak és az egész életen át tartó tanulásnak az elősegítése környezetvédelmi készségeik és kompetenciáik fejlesztésével, környezeti attitűdjeik és felelősségvállalásuk formálásával nemzetközi tapasztalatokon alapuló innovatív oktatás révén. Emellett az érintett szervezetek nemzetközi együttműködésének támogatására, fejlesztésére, a partnerhálózatok létrehozására és erősítésére, valamint a szervezetek szakmaiságának az ökológiai nevelés területén való növelésére törekszünk.

A partnerség egy innovatív környezeti oktatási/képzési anyag létrehozását tervezi Eco-Compass címmel, amely négy modulból áll majd:

1. Ökológiai készségek és kompetenciák az egyéni életben
2. Az ökológiai értékek és attitűdök fontossága a családban
3. Fenntartható fejlődés a munkahelyen

4. Aktív részvétel a zöld társadalom létrehozásában

A képzés kiindulási anyagai az Eco-World Café kerekasztal-beszélgetések és a partnerországok jó gyakorlati példáinak elektronikus gyűjteményéből származó következtetések és ajánlások lesznek. A modern megközelítések és módszerek – oktatóvideók, kvízek, interaktív feladatok, valamint a közvetlenül a természetben végzett tapasztalati tevékenységek – alkalmazása hozzájárul az értelmi fogyatékossgal élő emberek egész életen át tartó tanulás iránti motivációjának növeléséhez. A projekt további tervezett eredménye, az Eco-Compass projektútmutató lehetővé teszi majd a képzési anyag felhasználását más szervezetek számára is.

Az első nemzetközi találkozó során Nemesócsára, a Szlovák Környezetvédelmi Ügynökség Tűzokos Környezeti Oktatási Központjába látogattunk el, amely a szlovákiai jó gyakorlatok egyik példáját képezi. Széles körű célközönségük nem formális képzés során munkatársai szakvezetésével gyakorlati környezeti nevelési formákat láthat, tapasztalhat és sajátíthat el. A bemutatott programok nagyon ösztönző és motiváló hatásúak voltak az egész projektcsapat számára, és pozitív élményekkel gazdagították a partnerséget. Az ott szerzett tapasztalatokat további projekttevékenységekben is felhasználjuk, és a Tűzokos Környezeti Oktatási Központtal való együttműködés lehetővé teszi majd számunkra, hogy magasabb színvonalú oktatási anyagokat készítsünk.

(A szerző a főpályázó szervezet alelnöke, projektmenedzser.)

Elismerések Strédl Teréziának

Strédl Terézia gyógypedagógus, pszichológus, a Selye János Egyetem oktatója, lapunk szakmai tanácsadója közismert személyiség tájainkon. Oktatásügyi, anyanyelvi, közéleti kérdésekben rendszerint kikérlik a véleményét, és ő akkor sem rejti véka alá, ha esetleg többekével ütközik. Közvetlen, megnyerő személyisége révén arra hivatott, hogy az elesetteket, nehéz helyzetben levőket, mint például a fogyatékos gyermeket nevelő családokat, segítse: szaktanácsal, érdekeik képviselésével vagy akár csak azzal, hogy figyelmesen meghallgatja őket. Két év híján ötven éve van a pályán, a civil szférában is tevékeny, és kerek születésnapja is közeledik idén. Félmosollyal ez utóbbival próbálta magyarázni, hogy a közelmúltban két kitüntetést is átvehetett – egy szakmait és egy civil szervezetét.

A március 28-i pedagógusnap alkalmából, elismerve sokéves munkáját, amellyel jelentős mértékben hozzájárult a tanulóifjúság neveléséhez és szakmai felkészítéséhez, valamint a Szlovák Köztársaság oktatásügyének fejlesztéséhez, Szent Gorazd kis emlékérmét adományozott neki az oktatási miniszter.

„Meglepődtem. Úgy tudom, hogy a Selye János Egyetemről jött a javaslat. A díjat egyébként még 2021-ben ítélték oda, de a pandémia miatt a 2020-as, 2021-es és 2022-es év kitüntetettjeinek csak idén április vé-

gén adta át az elismeréseket az oktatási miniszter a miniszterelnök jelenlétében a pozsonyi vár lovagtermében. Voltunk vagy százan. Bár előtte gondolkodtam, hogy elmenjek-e, végül örültem, hogy elmentem, hiszen nem gyakori, hogy az ember munkáját méltassák, és nyilvánosan kapjon elismerést érte.”

Strédl Terézia májusban a füleki székhelyű Femine Fortis – Erős Nők Polgári Társulás Példakép Díját is megkapta. A szervezet 2016-óta ítéli oda a kitüntetést jelentős tevékenységet kifejtő felvidéki magyar nőknek.

„Ez a díj is meglepetés volt – mondta az ünnepelt. – Amit elismerésnek tartok: hogy 11 jelöltből engem választottak. Ilyen alkalmakkor az embernek summáznia kell, mit tett eddig. Azt szoktam mondani, hogy morzsákat hintek el, és bízom benne, hogy előbb-utóbb összeáll belőlük a cipő. Egyszer megkérdeztem tőlem, hogy mire specializálódtam. Azt mondtam, hogy vagy mindenre, vagy semmire. Nem engedhettem meg magamnak. Ha a galántai tanácsadóba bekopogott valaki, örült, hogy talált egy szakembert, akivel az anyanyelvén meg tudja magát értetni. Azért voltak érdeklődési területeim, amelyekre jobban odafigyeltem, például a fogyatékosokra. Elég sok mindenben alapozó voltam. Ezt annak a kornak tulajdonítom. 1975-ben gyógypedagógiából vet-

tem át az első diplomámat. Abban az időben nem volt gyakori ez a specializáció, főleg a magyar ajkúak körében. Rögtön Galántára kerültem, ahol a semmiből kellett létrehoznom a pszichológiai és pedagógiai tanácsadót. 1979-től az Új Ifjúságnál a Veronika válaszol

rovatot vezettem egészen 2002-ig, segítettem létrehozni a Down-dada-szolgálatot, a Rett-szindróma Alapítvány elnöke lettem, Dunaszerdahelyen a gyógypedagógiai tanácsadó létrejötténél is ott voltam Németh Margitkával, és a Selye Egyetemen az indulásnál. Nyitott vagyok az új információkra, érzékenyen érintenek a napi problémák. Ilyenkor tennem kell valamit: felszólalnom vagy cselekednem is. Hogy ez az úttörőség, sokrétűség, a jó ügyért való elköteleződés lehet példa?

A Példakép Díjnak súlya van. Megtapasztaltam az ünnepség meghittségét, szülőitől, újságíróktól, volt tanítványomtól érkezett rám jelölés. Ezek a méltatások nagyon gazdagítók és megerősítők voltak a lelkemnek. És utána a rengeteg gratuláció. Ezek nagyon jó dolgok. Ha pozitív visszajelzéseket kapok, csak sikerült átadnom valamit. Sokszor tapasztaltam, hogy másként gondolkodom, mint a többség. Fel is tettem már magamnak a kérdést, hogy a tömeg jön-e szembe velem, vagy én megyek szembe a tömeggel. Vállaltam a magányos farkas szerepét. Ha a lelkiismeretem azt mondja, hogy az a helyes út, akkor ott maradok egyedül is.”

(t)

Én és a Carissimi

Egy készülő kéziratához történő anyaggyűjtés közben feltúrtam a személyes archívumomat, és ráakadtam az első e-mail-re, amelyet Tóth Erikától kaptam 2010 áprilisában, és amelyben felkért, hogy legyek egy akkor induló lap, a Carissimi munkatársa. Az Életem történeteiben már megírtam, hogy miféle változást indított el ez a felkérés bennem. Hogy akkortól vállalom fel tudatosan azt, ami elől azelőtt menekültem, és amit tagadtam. Hogy én igenis fogyatékos ember vagyok, akinek a pusztá létezés is kihívás. Magamban ezt úgy fogalmazom meg, hogy nekem már akkor jó napom van, ha a testem többé-kevésbé elfogadhatóan működik, és nem ellenem dolgozik.

Az elején roppant lelkes voltam (no nem mintha most nem volnék az), és pár nap múlva küldtem az első jegyzetet, mi másról, mint a Nemzeti Rehabilitációs Központtól (NRC), az ott dolgozók profizmusáról és odaadásáról. Rövidesen, 2010 szeptemberétől a Carissiminek lett egy Facebook-oldala is, hogy így is közelebb hozzuk egymáshoz a lapot és az olvasókat. Az volt az elképzelés, hogy legyen egy közösség szülőkből, segítőkiből, szakemberekből, akik híreket, információkat, tanácsokat osztanak meg egymással. Örömmel látom, hogy ez a közösség az évek alatt kialakult, és van egy fórum a szlovákiai magyar térben, ahol hasonló élethelyzetben lévő emberek kapcsolatban lehetnek egymással.

Az oldalt kezdetben én adminisztráltam, és igyekeztem naponta új, motivációs videót feltölteni, hiszen az életben a legfontosabb dolog a motiváció. Ezek a videók a sorstársainkról szóltak, akik valamilyen kiemelkedő teljesítményt értek el, és másokat is inspirálhatnak példájuk követésére.

A Carissimi lap a Carissimi alaphoz tartozik, amely céljának tekinti,

A Carissimi jubileumi ünnepségén 2012-ben

hogy sérült gyermekeket nevelő családokat támogasson. Ezért az oldalon gyakran teszünk közzé jótékonyági felhívásokat. Vannak persze sajnos, olyanok is, akik vissza akarnak élni az emberek jóhiszeműségével, és erre oda kell figyelni.

* * *

Ez a tizenkét év bőven hozott nagy találkozásokat, életre szóló ismeretségeket is. Itt most három ilyen szeretnék kiemelni, a teljesség igénye nélkül.

Mindenekelőtt Pogány Erzsébetet kell megemlítenem, aki fájdalmasan fiatalon hagyott itt bennünket – immár négy éve. Tudom, hogy az ő közéleti aktivitása és kedves személyisége nemcsak nekem hiányzik. 2012-ben volt tízéves a Carissimi, és Somorján volt egy egész napos ünnepség, amelyre engem is meghívtak. Itt találkoztam először Erzsivel, és rögtön megtaláltuk a közös hangot, ami vele nem is volt nehéz. 2014-ben, amikor Somorjára költöztem, egy emlékeztető bemutatkozást rendezett nekem a somorjai könyvtárban, ahol a barátaim beszéltek a könyveimről. Az általa igazgatott hírportálnál kaptam állást, öt évig írtam oda cikkeket.

Másodiknak Tóth Erikát kell emlétenem, aki az újság lelke. Mint írtam volt, ő keresett meg tizenkét évvel ezelőtt és ajánlotta fel a lehetőséget, hogy írjak jegyzeteket a lapba, elindítva ezen a szép pályán.

Nem tudom, más hogy van vele, de nekem, ha vele beszélek, mindig visszaidéződnék azok az évtizedek, amikor a rádióból az ő hangja szólt. Már akkor szerettem, hogy érzékenyen nyúl a témákhoz, és mióta együtt dolgozunk, azóta tudom, hogy az íróembernek mennyire fontos, hogy legyen egy jó szerkesztője.

Bauer Edittel egy városban, Somorján élünk, nyáron gyakran látom, ahogy a munkahelyéről megy haza. Ilyenkor mindig váltunk pár szót, és mindig élvezem, ha elmondja a véleményét legújabb cikkemről. Ő az elnöke a városi önkormányzat szociális bizottságának. Ilyen minőségében nekem is sokat segít. Legutóbb tavaly, apu halála után, amikor segített számomra személyi asszisztentst keresni.

Sorolhatnám még a Carissimihoz fűződő emlékeket, de hát az szétfeszítené egy jegyzet kereteit.

Sztakó Zsolt

Magyar–szlovák, szlovák–magyar szótár

alvászavarok – poruchy spánku
 belgyógyászat – vnútorné lekárstvo
 (az) egészségügyi ellátásról szóló törvény – Zákon o zdravotnej starostlivosti
 evészavarok – poruchy príjmu potravy
 függőségek – závislosti
 hozzáférés – prístupnosť
 információs és kommunikációs technológiák – informačno-komunikačné technológie
 iskolaérettség – školská zrelosť
 járóbeteg-ellátás – ambulancia
 kardiovaszkuláris betegségek – kardiovaskulárne choroby
 kényszerbetegségek – nutkavé choroby
 lelki egészség – duševné zdravie
 pánikzavar – panická porucha
 pervazív fejlődési zavarok – pervazívne vývinové poruchy
 poszttraumás stressz zavar – posttraumatická stresová porucha
 pszichés zavarok – psychické poruchy
 pszichiátriai klinika – psychiatrická klinika
 pszichiátriai osztály – psychiatrické oddelenie
 pszichiátriai rendelő – psychiatrická ambulancia
 rágóizmok – žuvacie svaly
 sebészet – chirurgia
 személyiségzavarok – poruchy osobnosti
 szemrágás – tik v oku
 szív- és érrendszeri betegségek – srdcovo-cievne choroby
 Szlovák Környezetvédelmi Ügynökség – Slovenská agentúra životného prostredia
 szorongásos zavar – úzkostná porucha
 tanulási zavarok – poruchy učenia
 Tűzokos Környezeti Oktatási Központ – Stredisko environmentálnej výchovy Dropie
 Vakok és Gyengénlátók Szlovákiai Uniója – Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska

ambulancia – járóbeteg-ellátás
 duševné zdravie – lelki egészség
 chirurgia – sebészet
 informačno-komunikačné technológie – információs és kommunikációs technológiák
 kardiovaszkulárne choroby – kardiovaszkuláris betegségek
 nutkavé choroby – kényszerbetegségek
 panická porucha – pánikzavar
 pervazívne vývinové poruchy – pervazív fejlődési zavarok
 poruchy osobnosti – személyiségzavarok
 poruchy príjmu potravy – evészavarok
 poruchy spánku – alvászavarok
 poruchy učenia – tanulási zavarok
 posttraumatická stresová porucha – poszttraumás stressz zavar
 prístupnosť – hozzáférés
 psychiatrická ambulancia – pszichiátriai rendelő
 psychiatrická klinika – pszichiátriai klinika
 psychiatrické oddelenie – pszichiátriai osztály
 psychické poruchy – pszichés zavarok
 Slovenská agentúra životného prostredia – Szlovák Környezetvédelmi Ügynökség
 srdcovo-cievne choroby – szív- és érrendszeri betegségek
 Stredisko environmentálnej výchovy Dropie – Tűzokos Környezeti Oktatási Központ
 školská zrelosť – iskolaérettség
 tik v oku – szemrágás
 Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska – Vakok és Gyengénlátók Szlovákiai Uniója
 úzkostná porucha – szorongásos zavar
 vnútorné lekárstvo – belgyógyászat
 Zákon o zdravotnej starostlivosti – az egészségügyi ellátásról szóló törvény
 závislosti – függőségek
 žuvacie svaly – rágóizmok

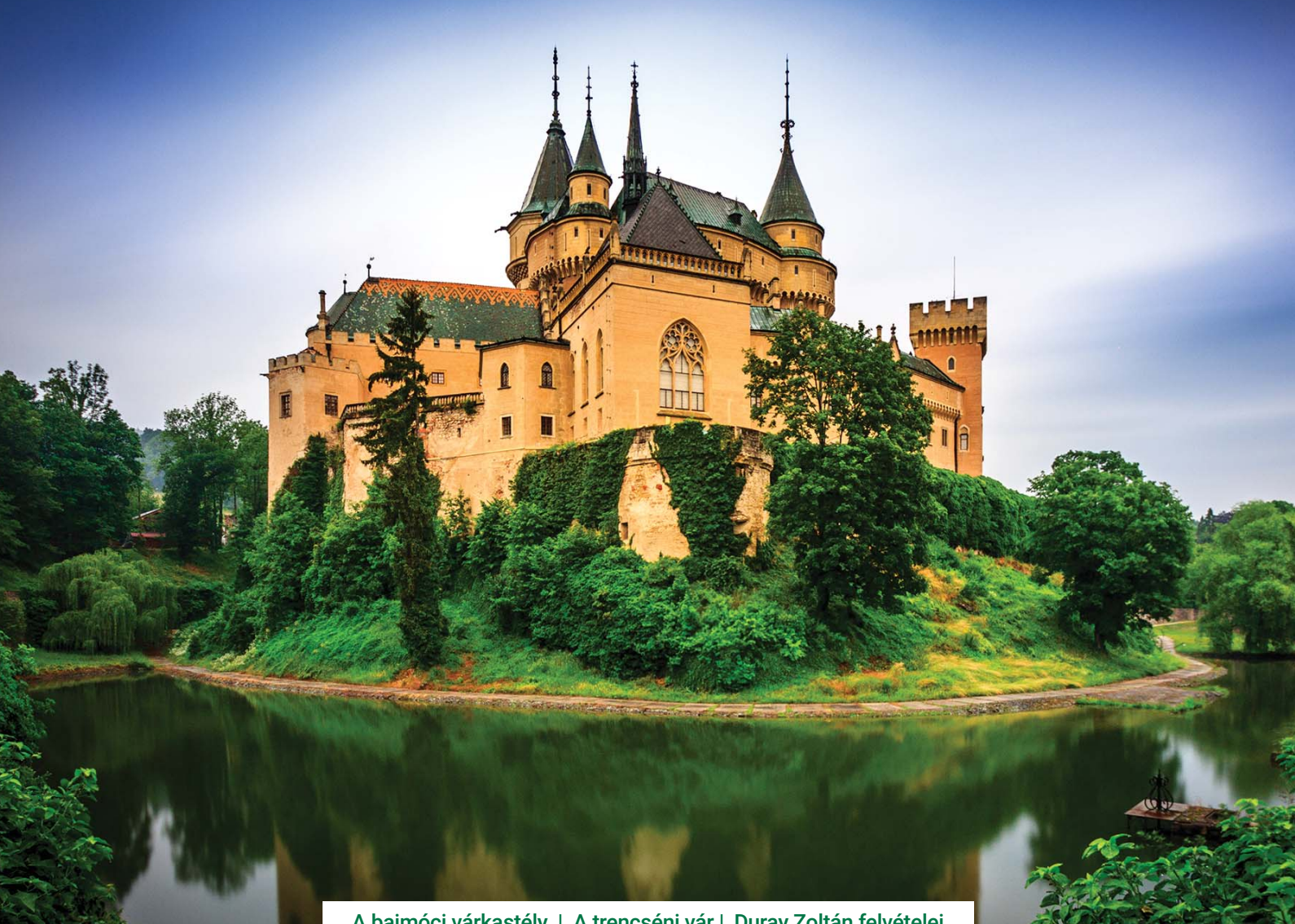
Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap

(Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.)

Slovnaft Rt.; 23. sz. Arany János Cserkészcsapat, Nagymegyer;

Csémi Szilárd és Ildikó, Komárom; Derencsényi Éva, Bátka; Tirinda Péter, Pozsony.

A bajmóci várkastély | A trencsényi vár | Duray Zoltán felvételei

